



HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Ämneslärarutbildning (åk 7-9), samhällskunskap - historia - religion 270 hp

EXAMENSARBETE



Att välja Jehovas vittnen

En kvalitativ studie om individers
konverteringsprocess

Fanny Bengtsson och Liv Högberg

Religionsvetenskap 15 hp

Halmstad 2017-11-08

Abstract

Jehovas vittnen är en omdiskuterad religiös rörelse som finns över hela världen. För att ge ett inifrånperspektiv valde vi att göra en kvalitativ analys genom att intervjua individer som alla valt att döpa sig i vuxen ålder. Syftet med uppsatsen är att belysa vilka orsaker som kan tänkas bakom en individs konvertering till Jehovas vittnen samt hur de införlivar organisationens retorik i deras konverteringsberättelser. Teorier som använts för att analysera det insamlade materialet är nätverksteori, deprivationsteori, socialiseringsteori, religion som jakt på mening och tillhörighet samt socialkonstruktivism. Vårt resultat visar att det är flera aspekter som samverkar i en konverteringsprocess. Det som är utmärkande i vårt resultat är att sociala nätverk spelar stor roll i samtliga respondenters konverteringsprocess. Jehovas vittnens strategier för att rekrytera nya medlemmar går ut på att just skapa nätverk.

Förord

Vi vill framföra ett stort tack till er som deltog i undersökningen. Utan er generositet hade denna uppsats inte varit möjlig att genomföra.

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställning	4
2 Bakgrund	5
2.1 Lära, praktik och organisation	5
2.2 Historisk bakgrund	10
3 Tidigare forskning	12
3.1 Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective	12
3.2 Accounting for Conversion	14
3.3 A New Model of Religious Conversion: Beyond Network Theory and Social Constructivism	15
3.4 Att bli, att vara, att ha varit: Om ingångar i och utgångar ur Jehovas vittnen	16
3.5 Varför Jehovas vittnen?	17
4 Metod	17
4.1 Intervjuer	17
4.2 Bearbetning av material	18
4.3 Analytisk metod	19
4.4 För- och nackdelar	19
5 Teorier	20
5.1 Nätverksteori	20
5.2 Deprivationsteori	22
5.3 Socialiseringsteori och Resocialisering	23
5.4 Religion som jakt på mening och tillhörighet	23
5.5 Socialkonstruktivism	24
6 Resultat	25
6.1 Presentation av respondenter	25
6.2 Teman	26
6.2.1 Livet innan	26
6.2.2 Från första kontakten fram till dopet	28
6.2.3 Livet efter dopet	32
7 Analys	33
7.1 Orsaker till konvertering	33
7.1.1 Sammanfattning	37
7.2 Internalisering av det nya meningssystemet	38
8 Ämnesdidaktisk reflektion	44
9 Avslutning	45

1 Inledning

Jehovas vittnen är och har varit en mycket omdiskuterad rörelse i media, främst rörande deras nekande till blodtransfusion samt deras så kallade uteslutning av medlemmar som inte lever i enlighet med tron. Mycket av den information som finns rörande Jehovas vittnen är från människor som valt att lämna rörelsen. Vi ville lyfta individer som är aktiva i rörelsen för att ge ett inifrånperspektiv, samt för att se vilka faktorer som bidragit till deras konvertering till Jehovas vittnen.

Vår uppsats handlar om varför människor väljer att konvertera till Jehovas vittnen i vuxen ålder. Som blivande lärare kommer vi möta barn som växer upp inom Jehovas vittnen, men även deras föräldrar. Därför vill vi utmana våra fördomar och lära oss mer om rörelsen genom att prata med människor som faktiskt befinner sig i den. Vi tycker att det är ett aktuellt ämne som behöver diskuteras och vår förhoppning är att uppsatsen bidrar till en mer nyanserad bild av människorna inom Jehovas vittnen.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka orsaker till varför man kan tänkas konvertera till Jehovas vittnen utifrån ett antal intervjuer. Vi vill belysa vilka drivkrafter som ligger bakom konvertering till Jehovas vittnen och undersöka temat i en ämnesdidaktisk kontext. Vi vill även tydliggöra hur organisationens retorik genomsyrar konvertiternas berättelser.

1.3 Frågeställningar

För att uppfylla vårt syfte har vi formulerat två frågeställningar:

1. Vilka orsaker kan ligga bakom en individs konvertering till Jehovas vittnen?
2. Hur kan konvertiternas redogörelser för sin konverteringsprocess analyseras utifrån en socialkonstruktivistisk teori?

2 Bakgrund

I detta avsnitt kommer vi att beskriva Jehovas vittnens lära, praktik och organisation. Vi går sedan vidare med att ge en historisk utveckling av organisationen.

2.1 Lära, praktik och organisation

Jehovas vittnen ser sig som en kristen rörelse men menar att den officiella kristendomen är förvanskad. Här går vi igenom de viktigaste trossatserna inom Jehovas vittnen.

Bibeln är Jehovas vittnens källa till hela deras lära. De anser att Bibeln är ofelbar. De har aldrig producerat andra trosbekännelser eller trosartiklar, eftersom den anser att det inte finns någon anledning att lägga till något till Bibeln. George Chryssides, författare av *Jehovah's Witnesses: Continuity and Change*, menar att det felaktigt att säga att de tar Bibeln bokstavligt, då de erkänner att Bibeln använder metaforer och symboler som man måste tolka.¹ Jehovas vittnen menar att det bara finns en tillförlitlig tolk av skrifterna, nämligen deras egen organisation.²

Jehovas vittnen tror på skapelseberättelsen i Bibeln, att världen skapades på sex dagar av Gud. Dock menar de att en dag inte behöver betyda 24 timmar, utan det kan innebära en obestämd tid.³ Jehovas vittnen menar att en "dag" i Bibeln egentligen syftar på långa tidsperioder.⁴

Jehovas vittnen förnekar treenigheten eftersom de menar att det är en efterhandskonstruktion och att det saknar stöd i Bibeln.⁵

Jehovas vittnen firar inte jul, på grund av att Bibeln inte talar om när Jesus föddes. Julen som högtid är även av hedniskt ursprung, vilket är ännu en anledning till att de tar avstånd från den.⁶ Även om tiden för Jesus födelse hade varit känd så hade Jehovas vittnen troligtvis inte firat den ändå eftersom de inte firar födelsedagar överhuvud taget. Detta motiveras med att

¹ George D. Chryssides, *Jehovah's Witnesses: Continuity and Change*, Routledge, 2015, s. 145.

² *ibid* s. 146

³ *ibid* s. 151

⁴ *Jehovas vittnen*, "Skapelsen", Tillgänglig:

<https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/g201401/skapelsen/>, 2014, (hämtad 2017-03-24)

⁵ *Jehovas vittnen*, "Är Gud treenig?", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/bibelns-praktiska-v%C3%A4rde/fr%C3%A5gor/treenigheten/>, u.å., (hämtad 2017-03-24)

⁶ Chryssides 2015 s. 156

det inte finns stöd för födelsedagsfirande i Bibeln, och att de första kristna inte firade födelsedagar.⁷ Dock kan de ge gåvor och presenter på andra dagar än just julafton och födelsedagar.⁸

Många förknippar Jehovas vittnen med vägran att ta emot blodtransfusioner. På Jehovas vittnens hemsida beskrivs avståndstagandet från blodtransfusioner att det står i Bibeln att man ska avhålla sig från blod.⁹ De anser att blodet är heligt och att det är livskraften hos alla levande varelser. Det står i Bibeln att man inte ska förtära blod och man tolkar blodtransfusion som förtäring av blod. Det strider alltså mot deras tolkning av Bibeln.¹⁰

Profetior

Profetior är nära förknippat med Jehovas vittnen. De menar att "En profetia är ett budskap från Gud, en gudomlig uppenbarelse."¹¹ Jehovas vittnen menar att den profetiska gåvan var en av de gåvor apostlarna mottog på pingstdagen av den Heliga Anden. De fick budskap från Gud som de skulle sprida till andra människor. Skrifterna som är skrivna av apostlarna ses som proklamation av Guds ord. Jehovas vittnen har inga nutida profeter i den meningen att någon säger sig få direkta uppenbarelser av Gud. De anser inte sig själva som profeter, utan bara den första generationen kristna kunde vara det. Istället är de mottagare av profetior. De profetiska uttalanden som finns i Bibeln har tolkats av Jehovas vittnen. Chryssides skriver att Jehovas vittnens egna tolkningar har förändrats över åren.¹² I dag anser Jehovas vittnen att många profetior uppfylls vilket pekar på att Guds rike är nära förestående, då han kommer ta makten från världens alla regeringar.¹³

⁷ *Jehovas vittnen*, "Varför firar inte Jehovas vittnen födelsedagar? Vanliga frågor. Högtider", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/födelsedagar/>, u.å., (hämtad 2017-03-04)

⁸ Chryssides 2015 s. 195

⁹ Jehovas vittnen, "Varför tar Jehovas vittnen inte emot blodtransfusioner? Svar på kritik", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/jehovas-vittnen-varför-inte-blodtransfusioner/>, u. å., (hämtad 2014-03-04)

¹⁰ Chryssides 2015 s. 192

¹¹ *Jehovas vittnen*, "Vad är en profetia? Bibel frågor", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/bibeln-praktiska-värde/frågor/bibliska-profetior/>, u.å., (hämtad 2017-03-04)

¹² Chryssides 2015 s. 224

¹³ *Jehovas vittnen*, "Bibliska profetior uppfylls idag." Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/wp20150901/profetior-i-bibeln/>, 2015 (hämtad 2017-03-04)

Harmageddon

Harmageddon är ytterligare en företeelse som Jehovas vittnen tror på. Den symboliska innebörden är en konfrontation där två mäktiga krafter drabbar samman. De menar att ordet avser ett krig som kallas "kriget på Guds, den Allsmäktiges, stora dag".¹⁴ Vid Harmageddon kommer Gud att försvara de människor som står på hans sida, med andra ord Jehovas vittnen. Angriparna är världens ledare.¹⁵ De menar att det är Satan som ligger bakom angripandet, då han kommer manipulera jordens ledare. Gud har varnat om vad som kommer hända. Detta är en av de profetior Jehovas vittnen räknar med. Detta innebär inte slutet på världen, utan kommer resultera i att miljoner människoliv räddas och kan sedan leva i paradiset på jorden för evigt. Jehovas vittnen menar att Harmageddon kommer ske i en nära framtid, dock finns det ingen exakt tidsangivelse när detta ska ske.¹⁶

Dopet

Inom Jehovas vittnen har man vuxendop istället för barndop. Anledningen är att Jesus döptes som vuxen och att det inte finns någon grund för barndop i Bibeln. De menar att barn är för unga för att ta till sig Guds ord och fatta beslutet om att döpa sig. Det ska vara ett eget val där man ska förstå vad man gör. Man blir även helt nedsänkt i vatten, eftersom det var så Jesus döptes.¹⁷ Om man vill döpa sig måste man gå på möten regelbundet och visa engagemang. Man blir intervjuad av äldstebröder då man får svara på flertalet frågor. Syftet är att försäkra sig om att dopkandidaten har förståelse för lärorna och se om kandidaten har en lämplig livsstil. Dopet sker sedan oftast på stora sammankomster.¹⁸

Etik

Jehovas vittnen försöker leva i enlighet med sin förståelse av Bibeln. Deras ställning i frågor kan verka konservativa, men enligt dem själva anses sådana omdömen vara en indikering på mänskliga värderingar, i förhållande till Guds värderingar. De lever efter Jehovas lag, som inte har överseende med sexuell frihet, krig, våld, drogmissbruk, spelande, strävan efter

¹⁴ *Watch tower ONLINE LIBRARY*, "Vad är Harmageddon?", Tillgänglig: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2011644#h=5>, 2011, (hämtad 2017-03-04)

¹⁵ *Watch tower ONLINE LIBRARY*, "Sanningen om Harmageddon", Tillgänglig: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2012082>, 2012, (hämtad 2017-03-04)

¹⁶ Chryssides 2015 s. 226

¹⁷ *Jehovas vittnen*, "Vad är dop?" Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/bibelns-praktiska-v%C3%A4rde/fr%C3%A5gor/vad-%C3%A4r-dop/>, u.å., (hämtad 2017-03-04)

¹⁸ Chryssides 2015 s. 212

materiellt välstånd etc. Dessa laster försöker de undvika.¹⁹ De menar att krig är ett problem istället för lösning och deltar inte i beväpnade konflikter för någon regerings räkning. De deltar inte i politik och röstar således inte. Anledningen till det är att det bara är Guds styre som kan leda till en perfekt värld. De jordiska regeringar som finns i världen existerar endast av Jehovas tillstånd. Jehova låter dem regera tills lämplig tidpunkt kommit då han måste ingripa vid Harmageddon.²⁰ På grund av Harmageddons nära ankomst är materiella ägodelar ingen prioritet. Andligt arbete för Jehovas rike måste komma före rikedom här på jorden. Många använder sin tid till att förkunna Guds budskap, alltså att sprida ”sanningen”, som de kallar det. Detta görs genom dörrknackning.²¹

Organisationens uppbyggnad och verksamhet

Jehovas vittnen har sammankomster i Rikets sal, som de kallar för möten. Varje församling har normalt två möten i veckan. På mötena analyserar de Bibelns texter och hur man kan omsätta det i praktiken. Åhörarna får vara med och delta om de vill.²² Rikets sal är möteslokaler för Jehovas vittnen. Varje vecka tas olika teman upp från Bibeln. På mötena är det ofta någon form av föreläsning och bibelstudier. På bibelstudiet går de igenom en text i tidningen Vaktornet, som är en av de tidskrifter som organisationen ger ut.²³ På mötet ställs frågor till texten, vilka man kan förbereda sig inför i hemmet.²⁴

Jehovas vittnen missionerar främst genom att knacka dörr. De anser att det är den bästa formen för att sprida deras budskap, men också för att Jesus sa åt sina lärjungar att besöka människor i deras hem. De följer alltså de första kristnas exempel.²⁵

I varje församling finns en grupp män som har ansvaret och ledningen för församlingen. Dessa kallas äldste eller äldstebröder. De härskar inte över församlingen, utan vägleder

¹⁹ Chryssides 2015 s. 171

²⁰ ibid s. 172

²¹ ibid s. 177

²² *Jehovas vittnen*, ”Jehovas vittnens gudstjänster och möten”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/möten/>, u.å., (hämtad 2017-03-04)

²³ *Jehovas vittnen*, ”Hur går möten i Jehovas vittnens församlingar till?”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/jehovas-vilja/jehovas-vittnens-m%C3%B6ten-2/>, u.å., (hämtad 2017-03-04)

²⁴ Liedgren Dobronravoff 2007 s. 32, Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:627201/FULLTEXT01.pdf>, (hämtad 2017-03-04)

²⁵ *Jehovas vittnen*, ”Varför Jehovas vittnen knackar dörr”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/knacka-d%C3%B6rr/>, u.å., (hämtad 2017-03-04)

medlemmarna och "skyddar den mot sådant som kan hota andligheten."²⁶ Äldstebröderna leder predikoarbetet och föreläser om hur man kan tjäna Gud genom sina handlingar.²⁷

Hela organisationen styrs av den styrande kretsen, som sitter i Warwick, USA. Det finns i sin tur flera sällskap där respektive sällskap styrs av en president. De två viktigaste sällskapen är Watchtower Bible and Tract Society of Pennsylvania och Watch Tower Bible and Tract Society of New York. Sen finns det andra bolag både i USA och i andra delar av världen. Den styrande kretsen i Warwick har ansvar för de teokratiska frågorna. Teokrati innebär ett styrelseskick där guden anses inneha högsta makten.²⁸ Den praktiska verksamheten sköts av presidenterna i sällskapen. Båda dessa har stöd från arbetsgrupper.²⁹

Den styrande kretsen består av en grupp män. På Jehovas vittnens hemsida menar de att dessa män inte är ledare för organisationen, utan det är Gud som är härskare med Jesus Kristus som huvud för församlingen. Den styrande kretsen är i sin tur uppdelad i sex kommittéer där varje kommitté ansvarar för olika områden. Den styrande kretsens huvuduppgifter är att ha "tillsynen över den undervisning som grundar sig på Bibeln och som ges genom Jehovas vittnens litteratur, möten och skolor."³⁰ samt att leda "Jehovas vittnens verksamhet världen över genom att ge anvisningar för vårt predikoarbete och se till att gåvor och bidrag används på bästa sätt."³¹

Deras många sällskap har ofta samlingsnamnet "the Society". Till skillnad från den styrande kretsen måste sällskapen agera i enlighet med lagen. Den styrande kretsen har ingen juridisk befogenhet alls.³² Som tidigare nämnt är det den styrande kretsen som ansvarar för de teokratiska frågorna, och de olika sällskapen, "the Society", för det praktiska.

²⁶ *Jehovas vittnen*, "Vad gör de äldste i Jehovas vittnens församlingar?", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/jehovas-vilja/f%C3%B6rsamlings%C3%A4ldste/>, u.å., (hämtad 2017-03-04)

²⁷ *ibid*

²⁸ *Nationalencyklopedin*, "Teokrati", Tillgänglig:

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/teokrati> (hämtad 2017-03-24)

²⁹ Liedgren Dobronravoff 2007 s. 47

³⁰ *Jehovas vittnen*, "Är den styrande kretsen Jehovas vittnens ledare?", Tillgänglig:

<https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/styrande-kretsen/> u.å., (hämtad 2017-03-04)

³¹ *ibid*

³² Chryssides 2015 s. 143

2.2 Historisk bakgrund

Grundandet av Jehovas vittnen kan spåras tillbaka till Charles Taze Russell (1852-1916), som på 1870-talet startade bibelstudiegrupper i USA. Detta utvecklades i sin tur i grundandet av organisationen Zion's Watch Tower Tract Society.³³ Efterhand som Russell studerade Bibeln insåg han att det inte fanns grund för evigt lidande och treenigheten i Bibeln,³⁴ som är centrala företeelser i kristendomen.

Avståndstagandet av treenigheten skedde på 1880-talet, vilket idag är en betydande del i Jehovas vittnens lära. Russells anhängare kallades på denna tid bibelstudenter och organisationen för Bibelsällskapet, då namnet Jehovas vittnen kom senare.³⁵

Innan Russell aktivt började studera Bibeln kom han i kontakt med adventiströrelsen. Man kan se likheter mellan adventismens idéer och läror med Jehovas vittnens. Adventister utgick från att Jesus skulle återuppstå under deras livstid. De tidiga adventisterna menade att genom att undersöka profetior i Bibeln kunde man bestämma det exakta året för Jesus återkomst.³⁶ Adventister trodde, att den goda människan skulle få evigt liv. Dock trodde de inte på evigt lidande.³⁷ Trots Russells nära relation med adventister och hans idéer som hade tydliga adventistiska influenser, kallade han sig aldrig för adventist.³⁸

Den första bibelstudiegruppen i Sverige startades 1899, då en svensk man hört talas om Russell. Intresset ökade och det bildades fler grupper, eller församlingar, runt om i Sverige.³⁹

Russell hade förutsett att Harmageddon skulle ske 1918, och när första världskriget började sågs det som en inledning på detta. Dock dog Russell år 1916. Han hade inte utsett en efterträdare vilket satte organisationen i en svår sits. Efterträdare blev Joseph Franklin Rutherford.⁴⁰ Hans ledarskap ifrågasattes till en början eftersom Russell var populär och

³³ Liedgren Dobronravoff 2007 s. 35

³⁴ Chryssides 2015 s. 50

³⁵ Liedgren Dobronravoff 2007 s. 35

³⁶ Chryssides 2015 s. 25

³⁷ ibid s. 26

³⁸ ibid s. 47

³⁹ Liedgren Dobronravoff 2007 s. 36

⁴⁰ ibid s. 37

enligt Chryssides upphöjdes han till profet av sina anhängare. Under tidigt 1900-tal hade organisationen dåligt rykte på grund av Harmageddons uteblivning. De blev dessutom en intern kris när Russell dog. Men dessa motgångar vände när Rutherford och hans närmaste män fängslades p.g.a. att de inte ville kriga i Första världskriget. Då vann organisationen sympatier eftersom man tyckte att de blivit orättvist behandlade.⁴¹

Rutherford införde en rad förändringar inom organisationen vilket gjorde den mer strikt och sluten. Till skillnad från Russells till en början acceptans mot andra kristna läror, menade Rutherford att deras lära var den enda rätta för att överleva Harmageddon.⁴² Han införde att alla medlemmar skulle missionera samt att man skulle rapportera antalet timmar man missionerat. Medlemmarna undervisades även i hur man skulle missionera. Den strikthet som hade börjat redan under Russell fortsatte hos Rutherford ledning. Med strikthet menar vi att Russell exempelvis ville att hans medlemmar skulle ange dem som inte följde riktlinjerna.⁴³ Rutherford bestämde i sin tur att kritiker inom organisationen skulle frysas ut. Dessa kunde även utstå hot om att inte överleva Harmageddon, som nu skulle ske 1925. Det var under Rutherfords tid som organisationen fick namnet Jehovas vittnen.⁴⁴ Namnet Jehovas vittnen antogs år 1931. På Jehovas vittnens hemsida förklaras det med att Jehova är Guds namn. De kallar sig vittnen eftersom de vittnar om sin tro. "Ett vittne är en person som berättar om något som han är övertygad om."⁴⁵ Namnet beskriver alltså deras uppdrag.

Innan och under andra världskriget blev många vittnen förföljda vilket också gav organisationen sympati.⁴⁶ Rutherford dog 1942, och ersattes av organisationens vicepresident Nathan Knorr. Under hans tid införde han en mer toppstyrd organisation. Tidigare hade varje församling kunnat välja sina egna församlingsledare, men år 1944 infördes församlingsråd. De skulle nominera församlingstjänare som den styrande kretsen slutligen utsåg. Detta bidrog till ökad kontroll över församlingarna.⁴⁷ Församlingsrådets uppgifter utvecklades till att utöva

⁴¹ Liedgren Dobronravoff 2007 s. 50

⁴² ibid s. 40

⁴³ ibid s. 36

⁴⁴ ibid s. 50

⁴⁵ *Jehovas vittnen*, "Varför kallar ni er Jehovas vittnen? FAQ", Tillgänglig:

<https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/namnet-jehovas-vittnen/>, u.å., (hämtad 2017-03-04)

⁴⁶ Liedgren Dobronravoff 2007 s. 50

⁴⁷ ibid s. 42

uteslutning om någon kritiserat eller syndat i organisationen.⁴⁸ Ogillandet av akademisk utbildning började på 40-talet och växte sig starkare med tiden.⁴⁹

Under Knorrs ledning ökade medlemsantalet stort. Han förbättrade organisationens image och fokuserade på att värva nya medlemmar. En ny Harmageddon hade utsetts år 1975, vilket också bidrog till det växande medlemsantalet, men även den politiska instabiliteten i världen. I Sverige fanns det 2 867 medlemmar år 1945. Svenska kyrkan kritiserade vittnena i Sverige och de hamnade i fängelse på grund av sitt nekande till vapen och militärtjänst.⁵⁰

Harmageddon skedde inte 1975 vilket ledde till att många medlemmar lämnade rörelsen. Kritiken och ifrågasättandet ökade, och även bland vissa i ledarskapet, vilket ledde till uteslutning. Kritiken fortsatte trots uteslutning, vilket skadade det goda rykte som organisationen hade fått under åren. 1977 dog Knorr och ersattes av Fredrick William Franz som sedan länge varit aktiv inom organisationen. Franz avgick 1992 och efterträddes av Milton Henschel, som avgick 2000.⁵¹ Samma år gjordes förändringar inom den styrande ledningen. Istället för att det skulle finnas en president insattes nu två presidenter. En för den äldsta och största sällskapet Watchtower Bible and Tract Society of Pennsylvania, och en för Watch Tower Bible and Tract Society of New York.⁵² Idag styrs organisationen, som tidigare nämnt, av den styrande kretsen, med stöd från ”the Society”.

3 Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer vi redogöra för tidigare forskning kring konvertering i allmänhet, samt konvertering till Jehovas vittnen.

3.1 Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective

John Lofland är professor emeritus i sociologi vid University of California. Rodney Stark är professor i samhällsvetenskap vid Baylor University. 1965⁵³ utvecklade de den första

⁴⁸ ibid s. 43

⁴⁹ ibid s. 44

⁵⁰ Liedgren Dobronravoff 2007 s. 41

⁵¹ ibid s. 45

⁵² Chryssides 2015 s. 143

⁵³ John Lofland & Rodney Stark, ”Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective”, *American Sociological Review*, vol 30, nr 6, 1965, s. 862-875, tillgänglig:

modellen över konverteringsprocesser till en avvikande religiös grupp. Det de gjorde var att genom deltagande observation och intervjuer undersöka vad som gjorde att människor konverterade till den rörelse som idag heter Familjefederationen för Världsfred och Enighet men som även är kända som "the Moonies". Utifrån sitt resultat utvecklade de en konverteringsmodell som är indelad i sju steg.

1. Upplevelse av ihållande och akut känsla av spänning/ar. Det kan vara olika former av deprivation.
2. Efter att ha undersökt och testat olika lösningar på spänningarna kommit fram till att en religiös lösning kommer hjälpa. En typ av lösning skulle till exempel kunna vara psykologhjälp, eller gå med i ett politiskt parti.
3. Det leder till en att individen ser sig som en religiös sökare.
4. När konvertiten gått igenom ovan steg krävs vidare att hen kommer i kontakt med den avvikande gruppen vid en kritisk vändpunkt i livet. En sådan vändpunkt skulle kunna vara att förlora jobbet, misslyckas med studierna, skilsmässa, flytt etc.
5. Sedan måste ett emotionellt band utvecklas, om det inte redan finns, med en eller flera konvertiter i den avvikande gruppen.
6. Anknytningar utanför gruppen måste vara frånvarande eller oviktiga. Vid detta steg är konverteringen fullbordad, då det inte finns någon anhörig utanför gruppen som håller tillbaka. Vid detta steg är konverteringen fullbordad och man är en så kallad "verbal konvertit".⁵⁴
7. För att gå från att endast vara en verbal konvertit till en "total konvertit" kan konvertiten komma att utsättas för intensiv interaktion i syfte att få hen att bli en spridare av budskapet. Detta kan vara att konvertiten behöver flytta till gemensamma bostäder, vilket leder till daglig kontakt med andra troende.

Dessa stegen delas upp i två typer av kategorier som tillsammans leder till konvertering. De första fyra stegen hör till kategorin *predisposition conditions*. Det är förhållanden som gör en person mottaglig för konvertering. De tre sista stegen kallar Lofland och Stark för *situational contingences*, situationstillfälligheter. En person kan gå igenom och uppleva de fyra första stegen men om kontakten med den avvikande gruppen inte sker vid en specifik tidpunkt och om ett emotionellt band inte skapas med en som redan gått igenom konverteringsprocessen,

http://www.jstor.org.ezproxy.bib.hh.se/stable/2090965?seq=1#page_scan_tab_contents, Hämtad: 2017-02-22

⁵⁴ Lofland & Stark 1965 s. 873

kommer konvertering inte ske. Lofland och Stark menar att det krävs mer än *predisposition conditions*, att man måste se till en individs mottaglighet lika mycket som till vad gruppen erbjuder.⁵⁵

3.2 Accounting for Conversion

James A. Beckford är sociolog och professor emeritus vid University of Warwick. Han har skrivit artikeln *Accounting for conversion*. I den skriver han om sambandet mellan vittnens konverteringsberättelser och organisationens logiska grund, det vill säga rörelsens mönster, normer och värderingar, samt deras ideologi.⁵⁶ Han har utgått från vittnens egen redogörelse för sin konvertering och kommit fram till att berättelserna som vittnena redogör för följer ett mönster som är tätt kopplat till organisationen.

Han delar in konvertiternas redogörelser i fyra kategorier. Den första kategorin kallar han för *progressive enlightenment*. Den kännetecknas av att det inte funnits en avgörande vändpunkt i konvertiternas liv som fått dem att överge sin tidigare världssyn eller sociala relationer. Istället har konverteringen skett i ett stabilt tempo där en gradvis förändring i synsätt och handling ägt rum.⁵⁷ Den andra kategorin kallar han *by truth alone*. Det innebär att Jehovas vittnen anser att Gud kräver att varje individ själv förvärvar sig kunskap om Gud, hans syften och planer. Beckford skriver att detta är den viktigaste, om än inte den enda, förutsättningen för konvertering. Genom att undersöka Bibeln så är vittnena ”sanningssökande”. De som redan är engagerade i rörelsen beskrivs som att vara ”i sanningen”.⁵⁸ Den tredje kategorin kallar Beckford för *conversion as achievement*. Med det menar han att det ofta finns en motvilja hos människor innan de börjar studera Bibeln, alltså att många försöker argumentera emot men blir motbevisade av pålästa vittnen. Till sist inser de att det som står i Bibeln är ”sanningen”. Den fjärde och sista kategorin är *conversion as organizational work*. Beckford menar att tjänstgöring genom dörrknackning är en viktigare del i processen att inkorporera den nye medlemmen i organisationen än vad dopet är. Han förklarar det med att predikning eller förkunnelse vid dörren skapar en psykologisk press som hjälper till att konkretisera

⁵⁵ ibid s. 874

⁵⁶ James A. Beckford, ”Accounting for conversion”, *the British Journal of Sociology*, vol 29, nr 2, 1978, s. 249-262. Tillgänglig: <http://www.jstor.org/stable/pdf/589892.pdf> (hämtad 2017-02-20)

⁵⁷ ibid s. 263

⁵⁸ ibid s. 255

konvertitens självidentitet som en tjänare av Jehova samt cementerar bandet med andra vittnen.⁵⁹

Beckfords drar slutsatsen att vittnens egna redogörelser för konvertering bör behandlas som skickliga prestationer av individer som har rörelsens officiella version av en logisk grund till sitt förfogande. Vittnena kan dra nytta av detta och därmed fatta beslut om vad som ska ingå och vad man ska utelämna i sin redogörelse för konvertering. När vittnen förklarar erfarenheter som de gjort som logiska eller förnuftiga så refererar underförstått till rörelsens logiska grund.⁶⁰

3.3 A New Model of Religious Conversion: Beyond Network Theory and Social Constructivism

Ines W Jindra är forskare på University of Notre Dame. 2014 gjorde hon en studie där hon intervjuat 52 personer som har lämnat sitt tidigare trossystem och konverterat till en ny religion. Av hennes 52 intervjupersoner var sex stycken vittnen. Hon har tittat på alla respondenternas bakgrundshistoria och utifrån dem kunnat se olika mönster i människors konverteringsberättelser. Hon kunde urskilja tre kategorier. Den första kategorin visar att om en individs religiösa, familjära och sociokulturella miljö upplevts som oorganiserad var det större chans att individen drogs till mer stängda miljöer, så som Jehovas vittnen. Den andra kategorin visar att om en individ upplevt den religiösa, familjära och sociokulturella miljön som stängd var det större sannolikhet att individen drogs till mer öppna rörelser och miljöer. Den tredje kategorin innebär att individer som varit i en bekväm miljö, som inte varit för stängd eller för öppen, stannade kvar i den religiösa gruppen. Jindra menar att ju mindre känslan av organisering och ordning är i specifika områden i livet, ju mer söker man efter struktur i dessa områden. Samtidigt söker individer efter frihet om de kommer från en strikt miljö.⁶¹

Författaren använder nätverksteori och stark socialkonstruktivism för att förklara varför människor konverterar, men går dessutom bortom dessa teorier då hon anser att de inte kan förklara all konvertering. Hon menar att de nämnda teorierna kan appliceras på personer som

⁵⁹ ibid s. 257

⁶⁰ Beckford 1978 s. 261

⁶¹ Jindra 2014 s. 59

kommer från en svår bakgrund med en upplevelse av religiös meningslöshet och som konverterar till striktare grupper. Hennes resultat visar att nätverk spelade en stor roll i samtliga vittnenas konverteringsprocess, då de fick den första kontakten genom familj och vänner.⁶² Om konvertiterna inte hade kommit i kontakt med någon från gruppen så hade de aldrig konverterat till just den gruppen. Samtidigt finns ett mönster av stark socialkonstruktivism då dessa konvertiter återger lärans nyckelkoncept i sina egna redogörelser om sin konvertering. Denna socialkonstruktivism fann hon hos nästan alla vittnena.⁶³ Hon fann också att nätverksteori och stark social konstruktivism inte passar som förklaring till de som konverterat från en striktare religion till en mer liberal.⁶⁴

3.4 Att bli, att vara, att ha varit: Om ingångar i och utgångar ur Jehovas vittnen
Pernilla Liedgren Dobronravoff är utbildad socionom som arbetar som biträdande lektor vid Akademin för välfärd och hälsa vid högskolan i Dalarna. Hon disputerade i socialt arbete 2007 då hon skrev *Att bli, att vara, att ha varit: Om ingångar i och utgångar ur Jehovas vittnen*.⁶⁵ I den har hon intervjuat sammanlagt 20 vittnen. Tio av dessa var avhoppare och de övriga tio var aktiva vittnen. Hennes syften har varit att undersöka både inträde i Jehovas vittnen så väl som utträden ur organisationen, men vi kommer bara beskriva den del som handlar om inträden.

Dobronravoff upptäckte att för att en person ska konvertera till Jehovas vittnen krävs att personen har en mottaglighet som gör att hen kan attraheras av det som organisationen har att erbjuda. Mottagligheten består av följande aspekter: öppenhet (som beror på en oväntad eller omvälvande händelse i livet, så som flytt eller någon närståendes död), ungdomlighet (alla intervjupersoner var under 30 år), kristet föräldrahem samt längtan efter mening i tillvaron.⁶⁶ Detta var med andra ord gemensamheter som hon kunde hitta hos de flesta intervjupersonerna. Organisationens utbud, d.v.s. det som är attraktivt för den sökande, är de moraliskt tydliga levnadsreglerna, det starka religiösa engagemanget men även trons konkreta svar på svåra frågor är en attraherande faktor.⁶⁷ Tron erbjuder trygghet i en otrygg tillvaro. Men den sociala dimensionen är också viktig, även om de flesta konverterade vittnena gav

⁶² ibid s. 109

⁶³ Jindra 2014 s. 108

⁶⁴ ibid s. 87

⁶⁵ Liedgren Dobronravoff 2007

⁶⁶ ibid s. 136

⁶⁷ ibid s. 139

den religiösa dimensionen större förklaring till konverteringen. Den aspekten tar hänsyn till gemenskapen och vänligheten som upplevs inom organisationen, samt uppmärksamheten och acceptansen som nya medlemmar får åtnjuta.⁶⁸ Hon fann även sex faser som vuxna konvertiter genomgick under konverteringsprocessen. Dessa faser är kontakt med Jehovas vittnen, bibelstudier, ifrågasättande, accepterande, missionerande, dop.⁶⁹

Sammanfattningsvis är konvertitens mottaglighet och gruppens sociala och religiösa attraktion tillsammans bidragande när en person konverterar till, i det här fallet, Jehovas vittnen.⁷⁰

3.5 Varför Jehovas vittnen?

Jordanka Doneva, en student på högskolan i Halmstad, undersökte år 2008 varför individer i Halmstad valde att konvertera till Jehovas vittnen. Hon intervjuade medlemmar, icke-medlemmar samt avhoppare. Vi bortser från intervjuerna med icke-medlemmar och avhoppare då det inte rör vår uppsats. Hennes intervjuer med vittnen visade att samtliga hade behov av att förändra sin livssituation. Enligt Doneva sökte intervjupersonerna sig till en mer stabil tillvaro, då de ansåg att samhället blivit alltmer destruktivt.⁷¹ Två av hennes intervjupersoner anslöt sig till Jehovas vittnen på grund av deras andliga behov, och kom i kontakt med det genom deras "uppsökande verksamhet", det vill säga dörrknackning⁷².

4 Metod

För att kunna besvara våra frågeställningar har vi gjort en kvalitativ undersökning med hjälp av intervjuer. Vi har intervjuat sex personer som har konverterat till Jehovas vittnen i Sverige.

4.1 Intervjuer

Vi har använt oss av en semistrukturerad intervju. Vi konstruerade en intervjuguide med bestämda frågor, men dessa kunde under intervjuens gång ändra ordning och anpassas efter det

⁶⁸ ibid s. 141

⁶⁹ Liedgren Dobronravoff 2007 s 142

⁷⁰ ibid s. 200

⁷¹ Jordanka Doneva, *Varför Jehovas vittnen?*, Kandidatuppsats, Högskolan i Halmstad, 2008 s. 27

⁷² ibid s. 29

som intervjupersonen berättade. Vi skapade öppna frågor där intervjupersonerna fick möjlighet att ge djupare svar och beskriva sina levnadshistorier.⁷³

Vi besökte Rikets sal, Jehovas vittnens möteslokal, i stad X för att informera om vår uppsats och skapa kontakter. Detta bidrog till att fyra personer ville ställa upp på intervjuer. Till vår fördel hade vi en kontakt i stad Y sedan innan. Genom henne förmedlades ytterligare en kontakt. Sammanlagt blev det sex intervjupersoner som deltog under fyra intervjutillfällen. Två av intervjutillfällena genomfördes enskilt, alltså att intervjupersonen var ensam med oss intervjuare. De andra två intervjutillfällen genomfördes med två intervjupersoner samtidigt. Vi båda intervjuare närvarade vid samtliga intervjutillfällen. Dock varierade det i vem som hade huvudansvaret över intervjun. Den som inte hade huvudansvaret kunde ibland flika in och tillägga något. Det kunde vara om något var extra intressant som man ville veta mer om. På så sätt kunde den som satt bredvid fylla i luckor som intervjuaren missade. Detta upplevde vi som en stor fördel. Från början funderade vi på att vi skulle intervjua var för sig, alltså att vi båda inte närvarade på alla intervjuer. Detta var på grund av en risk att intervjupersonen kunde känna sig obekväma av att bli intervjuad av två personer. Vi fullföljde inte den funderingen eftersom vi insåg att intervjuerna kunde bli för olika då vi möjligtvis har olika intervjutekniker, men även så att vi skulle kunna fylla i det den som hade huvudansvaret missade.

Intervjuerna som gjordes med en intervjuperson tog ungefär 40 minuter till en timme. De som genomfördes med två intervjupersoner tog ungefär en timme och 20 minuter. Vi spelade in samtliga intervjuer med mobiltelefoner. Detta gjordes för att lättare kunna komma ihåg vad som sagts och för att undvika missförstånd och feltolkningar. Intervjupersonerna informerades om detta. De blev även informerade om att de skulle bli anonymiserade.

4.2 Bearbetning av material

För att kunna bearbeta vår insamlade data transkriberade vi alla intervjuer. Detta gjordes för att lättare kunna analysera materialet och se likheter och skillnader mellan intervjupersonernas utsagor. Vi kodade vårt insamlade intervjumaterial och koderna samlades sedan ihop i övergripande kategorier. Vi har sedan använt dessa kategorier som teman när vi

⁷³ Monica Dalen, *Intervju som metod*, Malmö: Gleerups utbildning, 2015, s. 32

analyserat vårt material. Med hjälp av temana kunde vi se likheter och skillnader mellan intervjupersonerna.⁷⁴

4.3 Analytisk metod

Vårt angreppssätt för att tolka vårt material är hermeneutiskt. Hermeneutik betyder "läran om tolkning". Monica Dalen beskriver i hennes bok "Intervju som metod" att när man ska tolka en persons utsagor måste man fokusera på ett djupare meningsinnehåll än vad som möjligen uppfattas direkt. Våra intervjupersoners syn på sin egen konvertering är möjligen inte densamma som vi tolkar den, då vi applicerar teorier på det. Dalen fortsätter med att budskapet från intervjupersonen måste sättas in i ett sammanhang för att finna en djupare mening.⁷⁵ För att finna denna djupare mening har vi använt oss av teorierna som beskrivs i nästa avsnitt.

4.4 För- och nackdelar

Eftersom vi ville undersöka *varför* människor väljer att konvertera till Jehovas vittnen använde vi intervju som metod för att få en djupare bild av människors världsbild. Enkäter å andra sidan hade inte gett en lika djup bild. Vi hade heller inte fått möjlighet att ställa ytterligare frågor och tolka intervjupersonens utsagor på samma sätt. Vi anser att intervju är den mest användbara metoden för att kunna svara på våra frågeställningar. Dock är vi medvetna om att resultatet från intervjuerna inte går att applicera på alla individer som konverterar sig till Jehovas vittnen, utan att det är personliga berättelser som kan ha likheter med varandra. En viktig aspekt att vara medveten om är att intervjupersonernas egna redogörelser om sin konvertering inte kan ses som en objektiv beskrivning av konverteringsprocessen eftersom deras berättelser är en efterhandskonstruktion som har tolkats och filtrerats genom det nya meningssystemet som Jehovas vittnen tillhandahåller.⁷⁶

⁷⁴ Andreas Fejes & Robert Thornberg (red.), *Handbok i kvalitativ analys*, Stockholm: Liber, 2014, s. 48-51

⁷⁵ Dalen 2015 s. 18-19

⁷⁶ McGuire 2002 s. 76

5 Teorier

I detta avsnitt kommer vi redogöra för fem teorier. De fyra första teorierna kopplas till den första frågeställningen och rör konvertering. Den sista teorin vi redogör för kopplar vi till vår andra frågeställning. Det är viktigt att poängtera att konvertering är en process som tar tid och inte något som sker omedelbart.⁷⁷ Meredith B. McGuire skriver i *Religion: the Social Context* att det är tre komponenter som samverkar vid konvertering; psykologiska, sociala och idémässiga. Den sociala komponenten består av interaktion mellan rekryten och hans sociala nätverk, exempelvis familj, vänner eller kollegor. Den psykologiska komponenten rör känslomässiga aspekter av konvertering samt förändringar av värderingar och attityder. Den idémässiga aspekten inkluderar de idéer som konvertiten anammar men även tidigare idéer som hen förkastar. Enligt McGuire krävs det en balans mellan dessa tre komponenter för att en konverteringsteori ska hålla. En del teorier lägger för mycket vikt vid den ena eller andra komponenten.⁷⁸ Därför har vi valt fyra kompletterande teorier som på olika sätt kan företräda de olika komponenterna som McGuire beskriver.

5.1 Nätverksteori

McGuire menar att intensiva interaktioner och nära känslomässiga band till gruppmedlemmar är centrala delar i konverteringsprocessen.⁷⁹ Anledningen är att de sammanlänkar individens nya identitet med organisationens perspektiv och mål. Samtidigt försvagas individens tidigare relationer. Enligt McGuire upplever många att tidigare relationer inte förstår konvertiten och tar därför avstånd. När detta sker blir relationerna inom den nya religiösa gruppen allt viktigare.⁸⁰

För att ändra en individs meningssystem är det effektivt att dela med sig av sina egna erfarenheter, om en religiös grupp ska rekrytera nya medlemmar. En medlem från den religiösa gruppen kan säga "Innan var jag precis som du. Jag tvivlade och visste inte vad jag skulle tro på, men nu stämmer allt. Nu kan jag se vad jag saknade." Genom sådana här informella samtal kan rekryten gradvis prova tolkningarna som föreslås av medlemmarna och applicera deras meningssystem på sina egna personliga erfarenheter. På så vis börjar rekryten

⁷⁷ ibid s. 79

⁷⁸ McGuire 2002 s. 77

⁷⁹ ibid s. 83

⁸⁰ ibid s. 81-82

dela deras utmärkande världssyn.⁸¹ Interaktionen med medlemmar från den religiösa gruppen medför en gradvis socialisation in i gruppens sätt att leva. Denna "resocialisering" innebär en förändring hos individens identitet och världsbild så att den ska stämma överens med den religiösa gruppen.⁸²

McGuire skriver att flera sociala processer möjliggör för individen att göra denna förändring. Som tidigare nämnt kan den religiösa gruppen dela med sig av erfarenheter, men även att stötta individen, ge hen uppmärksamhet och tillgivenhet. Alla dessa komponenter skapar sociala band och bekräftar individens nya självbild och världsuppfattning.⁸³

Rodney Stark och William Sims Bainbridge, som 1980 skrev *Networks of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects*, betonar även att mellanmänniska relationer mellan den religiösa gruppens medlemmar och potentiella rekryter är viktiga.⁸⁴ De flesta rekryter kommer i kontakt med den religiösa gruppen genom vänner eller släktingar.⁸⁵ McGuire menar att se glädjen hos en vän som tillhör en specifik grupp bidrar till att normalisera gruppens tro och livsstil och kan göra rekryten nyfiken på att tillhöra gruppen. De sociala nätverken bidrar således till att tron känns rimlig och skapar en attraktionskraft till gruppen.⁸⁶

Jindra hänvisar till Lofland och Starks undersökning där de undersökte konvertering till Moonies år 1965. De upptäckte att när mellanmänniska band inte existerade och inte lyckades utvecklas så misslyckades nykomlingar att ansluta sig. När sådana band existerade anslöt sig fler. Enligt undersökningen kom beslutet att ansluta sig samt godkännande av ideologin från rekryterna ofta först efter en lång period av dagliga interaktioner med medlemmar från den religiösa gruppen.⁸⁷

⁸¹ ibid s. 83

⁸² ibid s. 81-82

⁸³ McGuire 2002 s. 81-82

⁸⁴ Rodney Stark & William Sims Bainbridge, "Networks of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects", *American Journal of Sociology*, Vol. 85, Nr. 6, 1980. s. 1377, tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/2778383>

⁸⁵ Lofland & Stark 1965 s. 871

⁸⁶ McGuire 2002 s. 81

⁸⁷ Jindra 2014 s. 88

Stark och Bainbridge skriver att i Mormonkyrkans rekrytering av nya medlemmar ligger mellanmännsliga relationer som grund. Medlemmarna i rörelsen bygger vänskapsband och förtroende med icke-mormoner till en början av rekryteringen.⁸⁸ Deras rekryteringsprocess innefattar flera steg där man lär känna rekryten. De nämner inte att de är mormoner eller något om läran förrän i de senare stegen.⁸⁹ Mellanmännsliga relationer visar sig vara en avgörande faktor för att rekrytera nya medlemmar.⁹⁰ Socialisering sker i sin tur tack vare relationerna som skapats.

5.2 Deprivationsteori

Deprivationsteorin innebär att människor vänder sig till religion när de är depriverade. Det innebär att de saknar något i livet. Inger Furseth och Pål Repstad redogör för Charles Glock's olika typer av deprivation i deras bok *Religionssociologi: en introduktion*. Ekonomisk deprivation innebär att man har det ekonomiskt dåligt ställt. Social deprivation är brist på egenskaper som värderas högt i det omgivande samhället. Det kan vara maktfaktorer som att man är vit, man, och är duktig i skolan. I ett sådant samhälle med de nämnda maktfaktorerna kan kvinnor, mörkhyade och skolsvaga känna deprivation. Ensamhet och social isolering kan också vara former av social deprivation. Etisk deprivation kan innebära en krock mellan individens egna värderingar och samhällets värderingar. Individen kan uppleva att de egna värderingarna inte finns motsvarade i samhället. Psykisk deprivation kan förekomma hos människor som saknar ett tolkningssystem de kan använda för att orientera sig i tillvaron.⁹¹

För människor som befinner sig i en bristsituation kan religiöst liv ge tröst och compensation. Denna tröst och compensation kan vara både religiös eller knuten till gemenskapen. Tanken på ett liv efter döden ger tröst och hopp om att få möta sina avlidna nära och kära. Detsamma gäller för idén om ett paradiset utan ondska. Den socialt isolerade kan finna stöd i en religiös gemenskap där man blir inkluderad och sedd, och där alla är lika inför Gud.⁹²

⁸⁸ Stark & Bainbridge 1980 s. 1392

⁸⁹ *ibid* s. 1387

⁹⁰ *ibid* s. 1393

⁹¹ Inger Furseth & Pål Repstad, *Religionssociologi: en introduktion*, Malmö: Liber, 2009, s. 152

⁹² *ibid* s. 153

5.3 Socialiseringsteori och Resocialisering

Socialiseringsteori innebär att religiositet utvecklas på grund av att man vänjer sig vid det. Det kan vara en process där individer växer in i roller på grund av förväntningar som ställs på en och på grund av omgivningen man är i. Tydligast är det när barn växer upp och blir uppfostrade, men det kan även ske i vuxenlivet. Inger Furseth och Pål Repstad förklarar det med att andra människors förväntningar styr hur man själv handlar och tänker, tillslut internaliserar andras åsikter och gör dem till sina egna.⁹³

McGuire beskriver resocialisering. Hon definierar det som att när en individ omdefinierar sin sociala värld på grund av konvertering till en ny religion. Relationer, meningssystem och världen får en annan betydelse och mening. Individen kan omdefiniera sina familjeband så att den biologiska familjen förlorar betydelse till förmån för den nya familjen av andra troende. Man ser alltså världen ur ett nytt perspektiv. Varje sätt att se på världen medför en selektiv uppfattning och tolkning av händelser och objekt i enlighet med meningssystemet. Ens nya sätt att se på världen medför nya tolkningar och uppfattningar i enlighet med det nya meningssystemet. Denna transformation av världssyn hos individen skapas ofta genom interaktion med individen och den religiösa gruppen.⁹⁴

5.4 Religion som jakt på mening och tillhörighet

Denna teori innebär att individers religiositet kan förklaras som en jakt på mening och tillhörighet. Det framhåller människan som en aktiv och tänkande varelse. Furseth och Repstad skriver att religion har under historien bidragit till att ge mening och ordning för människor.⁹⁵ Sociologen Max Weber menade att när människor upplever lidande eller ondska är behovet större av att söka mening. En teodicé kan ge mening för det hemska som skett i ens liv. En teodicé legitimerar och förklarar förhållanden som hotar en individs eller grups meningssystem. Det kan vara om man upplever lidande av olika slag. För att legitimera det onda som drabbat individen kan det handla om att man kommer att bli kompenserad i ett kommande liv.⁹⁶

⁹³ ibid s. 155

⁹⁴ McGuire 2002 s. 82

⁹⁵ Furseth & Repstad 2009 s. 163

⁹⁶ ibid s. 164

McGuire menar att en teodicé bidrar med mening, men inte nödvändigtvis med glädje. Om en individ upplever lidande, ger teodicén en mening med lidandet. Hon tar dualism som ett exempel på en teodicé.⁹⁷ Dualism innebär i detta sammanhang att svårigheter i världen är orsakade av onda makter, och positiva händelser orsakas av goda makter, till exempel av Gud och Satan. Alla händelser, stora som små, kan sättas in i detta synsätt och ge förklaring för varför något händer. Detta bidrar till den troende individens känsla av ordning och kontroll och ger en mening till händelser som annars kan kännas orättvisa eller oförståeliga.⁹⁸

McGuire menar att religiösa grupper kan använda den dualistiska teodicén när de förklarar något för individen de försöker rekrytera. En rekryt kan uppleva tvivel innan hen konverterat, och då kan den religiösa gruppen framställa detta tvivel som ett verk av djävulen för att förvirra. Denna teodicé ger mening åt de naturliga tvivel och osäkerhet som rekryter kan uppleva under resocialiseringsprocessen, som är beskrivet tidigare.⁹⁹

5.5 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism innebär att vår kunskap och värderingar i samhället är socialt konstruerade. Språk är socialt konstruerat och kunskapen vi har bygger på språket. Därför är vår kunskap om verkligheten socialt konstruerat.¹⁰⁰

I detta sammanhang betyder socialkonstruktivism att individer som konverterar till en religiös rörelse omdefinierar och omtolkar tidigare erfarenheter genom det nya trossystemet.¹⁰¹ Därför försvåras det att urskilja graden av förändring hos en individ. Det kan bli svårt att avgöra i hur stor utsträckning konvertiters egen beskrivning av sina upplevda förändringar representerar en objektiv konverteringsprocess och hur mycket som är konvertiters subjektiva omtolkning av processen.¹⁰²

Jindra skriver att forskare inom socialkonstruktivism menar att det inte är möjligt att analysera konverteringsberättelser när det gäller orsaker och motiv, eftersom berättelserna är

⁹⁷ McGuire 2002 s. 43

⁹⁸ ibid s. 42

⁹⁹ McGuire 2002 s. 43

¹⁰⁰ Søren Barlebo Wenneberg, *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*, Malmö: Liber, 2010, s. 12

¹⁰¹ McGuire 2002 s. 82

¹⁰² ibid s. 76

biografiska rekonstruktioner av tidigare erfarenheter påverkade av den religiösa gruppen och dess trossystem.¹⁰³ Dessa biografiska rekonstruktioner sker genom att konvertiten omdefinierar sin biografi genom att de kommer ihåg vissa händelser som framstår som konsekventa med det nya perspektivet och tolkar dem som det som ledde dem till sanningen.¹⁰⁴ Därför blir det svårt att tolka. Det kan vara att konvertiten rekonstruerar sin konverteringsberättelse utifrån en uppsättning av rimliga förklaringar som finns inom det nya perspektivet. Sociologiska teorier om konvertering får inte förväxla konvertitens tolkning som objektiva förklaringar till konverteringen.¹⁰⁵

6 Resultat

6.1 Presentation av respondenter

Namnen är fingerade.

Intervjuerna med Anders och Therese genomfördes i Thereses hem. Anders är 25 år gammal och arbetar inom vården. Han har en bakgrund i Jehovas vittnen då hans mamma och mormor är vittnen, men under sina tonår bodde han med sin pappa som inte var ett vittne. Han hade ingen tro under den tiden utan började undersöka Jehovas vittnen som sjuttonåring. Han var 18 vid tiden för dopet.

Therese är 50 år och även hon arbetar inom vården. Hon kom i kontakt med Jehovas vittnen när hon var 22 år. Innan hon kom i kontakt med organisationen beskriver hon sig som sökande, hon trodde på Gud men det var inte uttalat. Hon kom i kontakt med Jehovas vittnen via en kollega och döpte sig när hon var 24.

Vi besökte Gunhild i hennes hem för att intervjua henne. Gunhild är en pensionär. Hon kommer från en icke-religiös familj och har inte haft en gudstro med sig. Första kontakten med Jehovas vittnen fick hon som 27-åring då de knackade på hennes dörr. Hon säger att hon var 29 till 30 år när hon döptes och sedan dess har hon ägnat en stor del av sitt liv åt åtaganden i organisationen.

¹⁰³ Jindra 2014 s. 92

¹⁰⁴ McGuire 2002 s. 82

¹⁰⁵ ibid s.76-77

Krister och Irene är ett gift par och vi intervjuade dem i deras hem. De är pensionerade. Båda hade en gudstro innan de kom i kontakt med Jehovas vittnen, men de var inte utövande troende. De kom i kontakt med Jehovas vittnen när de var 26 respektive 23, då var de redan gifta och hade fått sitt första barn. Två år senare döptes de.

Intervjun med Nora skedde på ett kafé. Nora är 47 år och är välutbildad. Hon beskriver sig själv som en sökare som undersökte olika alternativ innan hon kom i kontakt med Jehovas vittnen. Även här skedde första kontakten genom dörrknackning. Det är oklart hur lång tid processen tog men från första mötet på Rikets sal tog den 1,5 år innan dopet och då var Nora 37 år.

6.2 Teman

I detta avsnitt kommer vi redogöra för de teman vi kunnat urskilja när vi bearbetat vårt insamlade material. Utifrån våra intervjufrågor och respondenternas svar har vi kunnat urskilja tre teman: “Livet innan”, “Från första kontakten fram till dopet” och “Livet efter dopet”. Under varje tema redogör vi för varje respondents svar.

6.2.1 Livet innan

Under detta tema har vi samlat erfarenheter som informanterna upplevt innan de blev Jehovas vittnen.

Therese

Therese beskriver sig själv som en orolig person som hade existentiella funderingar innan hon blev ett vittne. Hon försökte finna en mening i sin tillvaro genom att resa mycket och hoppades på det sättet träffa människor som var mer öppna och genuina än hon var van vid. Hon bodde en tid i Israel och fick då lära sig en del om bibliska platser och hon fick på nära håll uppleva konflikten mellan palestinier och israeler.

Jag trodde först att när jag började resa att kommer jag bara någon annanstans så är nog människor mycket mer, ja vad ska man säga, öppna och intresserade och genuina, liksom så där som man vill ändå att människor ska vara, men det var ju inte så.

Therese beskriver även att hon var orolig var världen var på väg redan innan hon fick kontakt med Jehovas vittnen.

Anders

Anders bodde under sina tonår hos sin pappa. Han gick i skolan både innan och vid tiden för sitt dop. Innan han blev involverad i Jehovas vittnen var hans största intresse datorspel, något som han själv i efterhand inte tycker var så bra. Han hade koncentrationssvårigheter vilket skapade problem för honom i skolan. Han hade inte så stor umgängeskrets och säger att dem han mest pratade med var andra spelare online. Även om han har en bakgrund i Jehovas vittnen genom sin mamma så säger han sig vara ganska opåverkad från detta och hade själv ingen tro på läran under åren då han bodde hos sin pappa. Hans pappa var/är emot Jehovas vittnen men Anders själv har aldrig haft något emot organisationen eller människorna i den.

Jag spelade mycket dator, det var ungefär det jag gjorde när jag kom hem från skolan, gjorde läxor och spelade dator. Och jag bodde hos min pappa då vid det här tillfället, han är inte vittne, nä precis, och har aldrig varit. Nä så jag bodde där, spelade dator, umgicks ju med över internet med folk... online spel typ och så här ah det var typ det jag gjorde, gjorde inte så mycket mer.

Gunhild

Under Gunhilds uppväxt levde hon i en icke-religiös familj. Dock gick hon i söndagsskola i kyrkan, men upplevde att hon inte lärde sig någonting. Hon konfirmerade sig trots sin pappas motvillighet, men inte heller där lärde hon sig något. I barndomen hade hon grannar som var vittnen. Den bilden hon fick av dem var att de var fina människor. När hon blev lite äldre och fick lite kunskap om deras tro förstod hon inte hur man kunde leva på det sättet. Hon beskriver hennes liv innan hon blev ett vittne som präglad av både gott och ont. Hon rökte och drack alkohol lite då och då.

Innan Gunhild kom i kontakt med Jehovas vittnen var hon gift och hade två barn. Hon hade haft olika ströjobb, bland annat hade hon arbetat som modell. Hon hade ingen tidigare tro och kom ifrån en familj som inte var religiös. Hennes pappa hade varit emot all form av religiositet och den uppfattningen hade Gunhild med sig när hon växte upp, men hon hade ingen särskild uppfattning om Jehovas vittnen.

Krister och Irene

Krister och Irene var gifta och hade fått sitt första barn kort innan de kom i kontakt med Jehovas vittnen. Irene var det yngsta barnet i en familj med flera syskon. Hennes mamma var emot religion och var negativt inställd till Jehovas vittnen. Hennes pappa var inte lika motvillig men han förbjöds att undersöka olika alternativ för sin fru. Detta medförde att Irene hade en måttligt negativ syn på Jehovas vittnen som smittade av sig något på Krister. I övrigt säger de inte så mycket om sitt liv före konverteringen. De levde normala liv med jobb, vänner och lite festande.

Nora

Tiden innan Nora fann Jehovas vittnen beskriver hon som kaosartad. Hon beskriver en otrygg uppväxt med en pappa som var psykiskt instabil och som endast såg till sitt eget bästa. Senare i livet började Nora träna på ett sätt som hon beskriver som självdestruktivt. Nora berättar att hon var en sökare innan hon fick kontakt med Jehovas vittnen. Hon undersökte olika sätt att utöva religiositet, så som new age och ett besök hos ett medium. Vid ett tillfälle besökte hon pingstkyrkan tillsammans med en vän men fick en negativ upplevelse av besöket. Det hade förekommit människor som talade i tungor och efteråt hade predikanten velat sälja sin egen bok till besökarna. Nora hade ingen tidigare uppfattning om Jehovas vittnen. Hon studerade och hade två barn.

6.2.2 Från första kontakten fram till dopet

Under detta tema beskrivs hur respondenterna fick kontakt med Jehovas vittnen, samt hur processen fram till de döptes gick till. Här berör vi även konvertiternas egna förklaringar till sin konvertering.

Therese

Therese fick kontakt med Jehovas vittnen genom en kollega som var ett vittne. Kollegan berättade om sin tro och hon hade svar på frågor som Therese ställde. Hon började studera Bibeln och gå på möten. Det första mötet hon gick på var på självaste julafton. Hon säger att det på mötet var en äldstebroder som använde frukter för att symbolisera olika egenskaper. Han plockade upp en frukt och gav den en viss egenskap, exempelvis frid eller kärlek, och Therese lockades av idén att kunna införliva de egenskaperna i sitt liv. Therese beskriver det som att ett pussel lades bit för bit, det kändes som det stämde.

När hon började studera Bibeln fann hon många saker som inte stämde överens med det som Svenska kyrkan lär, och detta motiverade henne att fortsätta med studierna tills hon kände sig redo för att döpa sig. Genom organisationen och bibelkunskaperna blev hon lugnare och stabilare i sitt sinne.

... och då jobbade jag på ett äldreboende, det var min första kontakt med vården. Och så var det en tjej som jobbade där då som predikade för mig kan man säga då. Och hon kunde också hebreiska och jag bara ”va, kan du hebreiska, hur kan du det!?” ”ah nä jag studerar bibeln”, och jag visste ingenting om Bibeln. Och jag hade försökt att titta i den men jag bara ”äh jag fattar ingenting, vem skriver vad och till vem och varför... Fattade inget. Men då så förklarade hon en hel del och jag tyckte det var jätteintressant eftersom man hade sett så mycket där nere och så också.

Anders

Anders har haft kontakt med organisationen sedan han har var barn, men det var inte alltid självklart att han skulle döpa sig. Han levde hos sin pappa och det som fick honom att påbörja processen var att han följde med sin mamma och mormor till ett större möte dit vittnen från hela landet samlades. Han säger att han valde att följa med inte för att han hade några planer på att bli ett vittne utan han tänkte snarare att det skulle bli en rolig resa. Väl på mötet så upplevde han ett bemötande som han inte var van vid, han tyckte att vittnena var varma och kärleksfulla och han kände sig välkommen. Detta bemötande och känslan av gemensam, samt det som sades på mötet fick honom att vilja studera vidare. Det gjorde han också, hemma i sin egen kammare.

När jag var där på den här sammankomsten så kände jag liksom att det här va, människorna var på ett annat sätt än vad jag var van vid, (...) en slags kärlek liksom, som jag inte såg någon annanstans. Och det motiverade mig nog att, jag ville liksom höra vad det var de sa på dem här, när de pratade.

Han säger att han under en tid studerade och spelade dator. Han studerade till en början ensam i sitt hem, men snart insåg han att han behövde gå på möten för att vidareutvecklas. Han beskriver det som att det han lärde sig stämde och verkade logiskt samt att det stämde överens med hans upplevelse av världen. Detta ledde i sin tur till att Anders döpte sig.

Gunhild

För Gunhild skedde första kontakten genom att två vittnen kom och knackade på hennes dörr som hon senare lärde känna. Detta skedde när hon var 26 till 27 år. På det sättet kom hon att börja studera Bibeln. Hon upplevde att vittnena hade svar på det eländiga som hände i världen i Bibeln. Genom att studera Bibeln fick hon kunskap, ett ord som använder ofta. Hon fick kunskap om att det till exempel inte finns någon grund i Bibeln för treenigheten, men även om andra skillnader mellan Bibeln och företeelser som den Svenska kyrkan lär ut. Detta motiverade henne att fortsätta studera. Hon fick även kunskap om Gud.

... lära känna skaparen. Vad är han för person, varför tillåter han ondska, vad ligger det bakom och, lite sådär. Så nyfikenheten, och kunskapen gör ju att man kan bestämma sig sedan.

Även Gunhild beskriver att hon tyckte budskapet stämde och kändes logiskt. Hon upplevde även att det hon lärde sig stämde med hennes egna känslor och värderingar, främst värderingar om allas lika värde. Hon säger dessutom flera gånger att hon inte hade något att förlora på att bli ett Jehovas vittne. Hon döptes när hon var 29 till 30 år. Det tog ungefär tre år från första kontakten till hon döpte sig. Hon beskriver att det är en process och att man bygger upp en tro. Det är inte en "hallelujah experience".

En viktig aspekt att ta hänsyn till är att Gunhild blev lämnad av sin man någon gång innan första kontakten. Hon blev då ensamstående med två barn, något som hon beskriver som tufft. Hon säger själv att denna händelse inte hade med konverteringsprocessen att göra, men hon kan ändå inte förneka stödet hon fick av vittnena under denna period. Hennes tidigare relationer och vänner försvann på grund av hennes kontakt med Jehovas vittnen och då blev de nya relationerna inom Jehovas vittnen ännu viktigare.

Krister och Irene

Krister och Irene gick igenom processen tillsammans eftersom de var gifta. Det började med att ett vittne hade kommit och knackat på dörren, men Krister smällde igen dörren framför näsan på honom. Veckan efter hade det kommit ett annat vittne och knackat på, och Krister släppte in honom eftersom han hade fått dåligt samvete gentemot det första vittnet som knackat på. Det var till en början Krister som samtalade med detta vittne som kom och hälsade på ett par gånger.

Och det tog en halvtimme ungefär, så var jag beredd att ta Bibeln och gå upp och slå i huvudet på prästen. Ja, han (vittnet) visade ju att dom ljuger!

Här beskriver Krister hur han reagerade när han hade lyssnat på vad vittnet berättade. Han ville alltså konfrontera prästen i Svenska kyrkan eftersom han kände sig grundlurad över skillnaderna mellan Bibeln och vad Svenska kyrkan lär ut. Detta motiverade honom att börja studera.

Irene lyssnade lite på håll och efter några gånger tog vittnet med sin fru och de diskuterade alla fyra tillsammans. Krister som trodde starkt på evolutionsteorin gjorde allt för att motbevisa vittnena, men de hade alltid svar på tal. För både Krister och Irene var det ett rationellt och logiskt beslut att döpa sig. Båda beskriver att det stämde med hennes egna värderingar. Nedan beskriver Krister att hans värderingar om rättvisa och allas lika värde stämde överens med Jehovas vittnens värderingar.

... värderingarna har jag alltid haft med mig, att vi är människor, vi är lika, man ska va rättvist behandlad oavsett vad man är för nånting. Så det var ingen förändring där egentligen utan det var bara ett accepterande och att sen, och det har inte kommit fram här men vi gör ju ingen gradskillnad oss emellan inom församlingen. Vi är bröder och systrar va.

Processen till dopet tog tre år för de båda, men de säger att de antagligen hade döpt sig tidigare om det inte vore för att de rökte. De var tvungna att sluta röka innan de kunde döpa sig och det var en faktor som drog ut på processen. De beskriver att beslutet att döpa sig var grundat i mycket studier både med och om Jehovas vittnen. Irene beskriver även att hon alltid varit orolig som person, och att hon var rädd att hamna i helvetet. När hon började studera Bibeln fick hon lära sig att helvetet inte fanns, och att det var som en lättnad.

Nora

För Nora tog det 9 år från första kontakten med Jehovas vittnen till hon döpte sig. Vid tiden för första kontakten studerade hon och hade två barn. Den första kontakten skedde genom dörrknackning, och då fick hon veta att Jesus inte hade dött på ett kors, utan snarare en pelare enligt korrekt bibelöversättning. Det fick henne att börja fundera på vad som mer var felaktigt

av det hon visste om Bibeln och kristendomen. Processen tog lång tid av olika orsaker som exempelvis flytt, förändrade familjeförhållande och byte av jobb. Det var först 1,5 år innan dopet som hon började gå på möten på Rikets sal. Innan dess hade det varit mest sporadiska bibelstudier hemma.

Hon beskriver att hon läste en broschyr som var utgiven av Jehovas vittnen. På broschyren stod det "vad kräver Gud av dig?". Det fångade hennes uppmärksamhet i positiv bemärkelse, hon tyckte om tanken på att Gud kräver något tillbaka av människorna.

6.2.3 Livet efter dopet

Under detta tema redogörs hur och om respondenternas liv har förändrats sedan de anslöt sig till Jehovas vittnen.

Therese

Therese upplevde att hon fann ett lugn och en stabilitet som hon saknade tidigare. Hon känner hopp och tillförsikt inför framtiden med vetskapen att Gud kommer upprätta ett paradys på jorden och hon kommer vara en del av det. Då kommer hon hinna med att göra allt det hon inte hinner göra i det här livet.

Anders

Anders har minskat sitt datorspelade och han har förbättrat sin koncentration. Han har funnit många vänner och har ett rikt socialt liv med många fritidsintressen. Han känner sig lugn inombords.

Gunhild

Gunhild lyfter de möjligheter hon fått tack vare Jehovas vittnen. Hade hon inte blivit ett vittne så hade hon inte träffat sin man, och då hade hon fått ett helt annat liv. Nu har hon kunnat resa mycket, och arbeta med saker runt om i världen som gett henne mening.

Krister och Irene

Krister beskriver att efter att han och hans fru Irene konverterade fick livet ett mönster eftersom de gick på möten och fick nya vänner. När Krister träffade gamla vänner som han hade innan konverteringen insåg han att han inte hade något gemensamt med dem längre, på grund av att Krister skaffat sig nya värderingar.

Irene beskriver att hon tidigare var rädd som person, men är inte det på samma sätt idag.

Och det var en väldigt härlig känsla att tänka att om jorden ska bli ett paradiset alltså. Där vi inte behöver vara rädda, varken för andra eller för sjukdomar eller vara rädd för att mista någon, ingenting sånt.

Nora

För Nora blev det stor skillnad. Hon fann ett lugn och en trygghet i sin tro på Jehova. Hon hanterar stress bättre idag och använder träningen på ett hälsosamt sätt, för att orka med vardagen. Hon litar på att Gud alltid finns med henne, och nämner flera gånger att hon nu känner sig värdefull och betonar att Gud tycker att hon är värdefull.

Hon betonar gemenskapen och att hon nu har fler vänner. Även när hon reser träffar man på vittnen i andra länder. Hon beskriver även att hennes liv har ändrats helt. Hon liknar det vid kriminella personer och narkomaner som ändrat sitt liv, och menar att hon känner på samma vis inombords.

7 Analys

7.1 Orsaker till konvertering

I detta avsnitt analyserar vi resultatet av intervjuerna med hjälp av teorierna vi tagit upp. Vi beskriver varje intervjupersons anledningar till konvertering med hjälp av teorier, för att sedan visa på gemensamheter mellan intervjupersonerna.

Therese

Vi tolkar Therese som depriverad under hennes unga vuxna liv. Hon beskriver själv att hon upplevde sitt inre känsloliv som kaos, och hon var orolig för framtiden. Genom att få kunskap om Bibelns budskap har detta sedan medfört ett lugn i hennes liv. Hennes oro för framtiden har utbytt mot ett hopp inför framtiden, då hon tror på ett evigt liv i paradiset på jorden. Hon beskriver att det finns så mycket man vill göra i livet, och detta kommer man nu ha tid med i paradiset. Furseth och Repstad skriver att tanken på ett liv efter döden kan ge tröst för den troende.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Furseth & Repstad 2009 s. 153

Enligt Lofland och Stark kommer de flesta rekryter i kontakt med den religiösa gruppen genom sitt sociala nätverk, så som vänner eller släktingar.¹⁰⁷ McGuire skriver vidare att denna typ av band bidrar till att tron känns rimlig för rekryten. Tron och livsstilen normaliseras när man känner någon som är med i gruppen.¹⁰⁸ Therese kom som bekant i kontakt med Jehovas vittnen genom en kollega och börja på det sättet lära sig mer om Bibeln. Tillsammans diskuterade de bibelfrågor och kollegan kunde ge svar på frågor som Therese alltid haft.

En annan orsak till Thereses konverteringsprocess var att hon upplevde en trovärdighetskris när hon lärde sig om de felaktigheter som Jehovas vittnen menar att kyrkan lär ut. Det motiverade henne att fortsätta studera Bibeln för att se vilka fler felaktigheter det fanns.

Vår tolkning är att flera faktorer samverkar under Thereses konverteringsprocess. Om någon av dessa faktorer uteblivit hade hon med största sannolikhet inte konverterat till Jehovas vittnen. Hade hon inte kommit i kontakt med kollegan hade hon sannolikt inte blivit ett vittne. Hade hon haft ett fungerande meningssystem hade hon kanske inte känt oro inför framtiden eller haft obesvarade existentiella frågor.¹⁰⁹

Anders

Vi kan se att Anders till viss del upplevde deprivation i form av ensamhet och social isolering samt att han saknade en gemenskap.¹¹⁰ När han som tonåring återknöt kontakten med Jehovas vittnen blev han mottagen med kärlek och värme, vilket han inte var van vid. Att överösa nykomlingar med positiv uppmärksamhet är enligt McGuire en typisk strategi av religiösa rörelser som vill rekrytera nya anhängare.¹¹¹

Eftersom Anders var uppvuxen med en mamma som var Jehovas vittne har han till viss grad blivit socialiserad in i tron. Dock var han inte aktiv under sina tonår, men vände sig åter till Jehovas vittnen när han blev vuxen med hjälp av vittnen i hans närhet. Han hade alltså nära känslomässiga band till människor som redan var vittnen, vilket McGuire menar är en viktig

¹⁰⁷ Lofland & Stark 1965 s. 871

¹⁰⁸ McGuire 2002 s. 81

¹⁰⁹ McGuire 2002 s. 82

¹¹⁰ Furseth & Repstad 2009 s. 152-153

¹¹¹ McGuire 2002 s. 81

del i konverteringsprocessen.¹¹² Till skillnad från de andra respondenterna fanns redan dessa band redan innan konverteringsprocessen började.

Vår tolkning är att även här är det flera samverkande faktorer som har bidragit till Anders konvertering. Om någon av dessa faktorer uteblivit hade han med största sannolikhet inte konverterat till Jehovas vittnen. Om han inte hade blivit socialiserad in i tron i sin barndom hade han troligtvis inte vänt sig till Jehovas vittnen i de sena tonåren. Om han haft starkt socialt nätverk utanför organisationen så hade han kanske inte känt sig lika lockad av gemenskapen som han upplevde.

Gunhild

Vi tolkar Gunhilds skilsmässa som starkt bidragande till hennes konvertering, även om hon själv inte håller med om det. Lofland och Stark skriver att konvertering kan ske när individen befinner sig i en vändpunkt i sitt liv i kombination med kontakt med den aktuella gruppen.¹¹³ Detta är vad som tycks ha skett. Gunhild hade redan fått kontakt med Jehovas vittnen när hon blev lämnad, men kontakten intensifierades efter uppbröten från maken. Stödet från vittnena blev allt viktigare, samtidigt som vännerna tog avstånd på grund av hennes umgänge med vittnena. Enligt Lofland och Starks modell sker konvertering lättare om rekryten saknar starka anknytningar utanför gruppen.¹¹⁴ Maken var troligtvis den person som hade kunnat påverka Gunhild i motsatt riktning. Det var ingen som höll tillbaka henne. De nya relationerna i den religiösa gruppen blev allt viktigare, något som McGuire beskriver som ett vanligt fenomen bland konvertiter.¹¹⁵

Till skillnad från Therese och Anders blev Gunhild kontaktad av Jehovas vittnen genom dörrknackning. Vår tolkning är återigen ett samspel mellan flera faktorer. Jehovas vittnens rekryteringsmetod syftar till att skapa nätverk, men mottagligheten hos den potentiella rekryten är avgörande. Hade Jehovas vittnen kommit vid en annan tidpunkt i Gunhilds liv hade kanske resultatet blivit ett annat.

¹¹² *ibid* s. 81

¹¹³ Lofland & Stark 1965 s. 870

¹¹⁴ *ibid* s. 872

¹¹⁵ McGuire 2002 s. 81-82

Krister och Irene

Irene beskriver att hon kände rädsla och oro i livet innan hon blev ett vittne. Hon berättade att hon hade haft en rädsla för helvetet, vilket vi tolkar som deprivation. När hon sedan fick kunskap om att helvetet inte existerar, enligt Jehovas vittnen, försvann den rädslan och hon kände sig förvissad om att hon kommer vara en del av paradiset.

I Kristers fall handlade det till stor del om att han kände sig grundlurad av Svenska kyrkan på grund av den ökade kunskap han fick om Jehovas vittnens lära och Bibeln, men han försökte också motbevisa vittnena tills han upplevde att det inte fungerade. Vår tolkning är att han haft en stark tillit till Svenska kyrkan sedan innan, även om han inte var aktivt troende. Denna tillit möjliggjorde den trovärdighetskris som uppstod och att han kände sig lurad.

I samband med konverteringsprocessen genomförde paret en flytt till en ny stad. En flytt kan göra människor religiöst mottagliga då man får distans till gamla band och lojaliteter samt att det finns en drivkraft att bygga upp en ny identitet.¹¹⁶

Både Kristers och Irene's konvertering kan förklaras med nätverksteori. I deras fall fick de besök av Jehovas vittnen både en och två gånger, men de blev insläppta först andra gången. En tid efter första kontakten flyttade paret till en för dem okänd stad. Församlingen i hemstaden hade kontaktat församlingen i den nya staden och meddelat att två potentiella nykomlingar var på väg. Därför kom det sig att Jehovas vittnen knackade på dörren även i den nya staden. Paret fortsatte sina studier nu mer målinriktat än tidigare. Med hjälp av Jehovas vittnen kunde de bilda sig ett socialt nätverk i den nya staden.

Nora

Nora beskriver tydligt att hennes liv innan hon konverterade var kaotiskt och hennes självbild var i botten. Hon använde träning som ett självskadebeteende. Enligt Lofland och Starks modell försöker konvertiter till en början hitta olika lösningar på sina spänningar och problem.¹¹⁷ Vi tolkar att träningen var ett sätt för Nora att hantera sin tillvaro. Hon kom också att se sig som en sökare, i enlighet med modellen, när träningen inte fungerade som problemlösare. Då undersökte hon olika religiösa alternativ. Vi kan också se till Furseths och

¹¹⁶ Furseth & Repstad 2009 s. 177

¹¹⁷ Lofland & Stark 1965 s. 868

Repstads beskrivning av psykisk deprivation; människor som saknar tolkningssystem har svårt att orientera sig i tillvaron.¹¹⁸ Vår tolkning är att Noras bakgrund har bidragit till att hon saknat ett tolkningssystem för händelser och fenomen i sitt liv. Hon säger till exempel att efter hon blev ett vittne så kände hon sig värdefull för första gången i sitt liv. Men det är samtidigt viktigt att påpeka att Noras process var mycket sporadisk de första åren, och hon tog längre tid på sig än vad de andra intervjupersonerna gjorde.

Återigen är Jehovas vittnens nätverkande betydelsefullt. Nora blev kontaktad av Jehovas vittnen genom dörrknackning, och om det inte vore för det kanske hon aldrig blivit ett vittne, utan fortsatt att söka efter mening.

7.1.1 Sammanfattning

Som redan nämnt, och som vårt resultat visar tolkar vi att det är flera faktorer som samverkar i en konverteringsprocess. Jehovas vittnens strategi för att skapa nätverk är central i samtliga konverteringsprocesser. Alla utom Anders och Therese blev kontaktade av Jehovas vittnen genom dörrknackning.

Vi kan även se att deprivation har förekommit i varierande grad hos alla utom Krister. Mest utmärkande var det hos Nora och Gunhild då de explicit uttryckte att de gått igenom svåra perioder. Hos Anders handlade det om ensamhet och utanförskap och hos Therese om ett oroligt inre. För Irene utmärkte sig deprivation inte tydligt, men hon uttryckte att hon alltid varit rädd och orolig som person.

För Anders som växte upp inom Jehovas vittnen har socialisation bidragit till att han åter vände sig till organisationen. Dock har samtliga konvertiter genomgått en resocialisation då de övergett ett meningssystem till förmån för ett annat.

Jehovas vittnen förser konvertiten med mening och tillhörighet genom bland annat dualism, det goda mot det onda. Både stora och små händelser i ens liv kan förklaras med dualism och ge förklaring till varför något händer. Det finns en samverkan mellan Jehovas vittnens religiösa utbud och konvertitens mottaglighet. Dualismen som förklarar händelser i livet är viktig för konvertiterna, men även organisationens förmåga att visa på felaktigheter med hjälp

¹¹⁸ Furseth & Repstad 2009 s. 152

av deras tolkning av Bibeln. Konvertiternas reaktion på dessa felaktigheter som de fått bevisade var många gånger stark, vilket tyder på att de haft en respekt och tillit till Bibeln redan innan de fick kontakt med Jehovas vittnen. Många uttryckte att de inte förnekade Bibeln. Gemenskapen som konvertiterna upplevt hos Jehovas vittnen är också en bidragande faktor till konvertering och bland annat det som påverkat resocialisationen.

7.2 Internalisering av det nya meningssystemet

De personer vi har talat med har sin konverteringsprocess bakom sig, vilket innebär att de tolkar sina respektive bakgrundshistorier genom ett filter som är genomsyrat av Jehovas vittnens retorik, värderingar och normer, eller det som Beckford benämner som logisk grund. När personer tar till sig en ny tro antar de ett meningssystem som i sig redan är konstruerat av människor, men det sker även en konstruktion inom dem själva när de internaliserar den nya tron och det nya meningssystemet som sitt eget. I enlighet med socialkonstruktivism kan det vara svårt att avgöra i hur stor utsträckning konvertiters egen beskrivning av sina upplevda förändringar representerar en objektiv konverteringsprocess och hur mycket som är konvertiters subjektiva omtolkning av processen.¹¹⁹

Vi har kunnat se stora gemensamheter mellan respondenternas berättelser. Både i deras orsaker till konvertering, som vi nämnde i tidigare avsnitt, men även i deras retorik. Respondenterna använder liknande terminologi och begrepp och denna terminologi går att finna i Jehovas vittnens eget material. På Jehovas vittnens hemsida, www.jw.org, finns artiklar och informationssidor som berör allt i Bibeln som de tolkar som viktigt. Det kan handla om hur man ska tolka bibelstycken eller hur man kan argumentera för deras ståndpunkter, till exempel skapelseberättelsen. På vissa informationssidor finns det alltså riktlinjer för hur man kan svara på icke-troendes frågor. Det kan lyda:

Om någon säger: "Om allt är skapat, vem skapade då Skaparen?" **Du skulle kunna svara:** "Bara för att vi inte förstår allt om Skaparen betyder det inte att han inte finns. Du vet till exempel inte allt om den som har designat din mobil, men du tror ändå att *någon*

¹¹⁹ McGuire 2002 s. 76

har gjort det, eller hur? [Invänta svar.] Det finns massor att lära om den som har skapat oss. Om du vill berättar jag gärna lite om det.”¹²⁰

Vi har i våra intervjuer kunnat finna flera exempel på hur konvertiterna använder organisationens retorik på ovan nämnda sätt. För att underlätta förståelsen har vi delat in det i olika kategorier. Vi kommer att presentera olika citat och visa hur de implicit refererar till organisationens trosuppfattning, samt belysa likheter i deras egna beskrivningar om orsaker till konvertering.

Trovärdighetskris

En gemensamhet som vi funnit i respondenternas berättelser är den trovärdighetskris de upplevde i samband med de första kontakterna. Eftersom så många upplevt detta tolkar vi det som en typisk faktor när det kommer till konvertering till Jehovas vittnen, men det kan också ses som en efterhandskonstruktion. McGuire menar att individer kan omdefiniera och omtolka tidigare erfarenheter genom det nya trossystemet när de konverterar till en religiös rörelse.¹²¹ Forskare inom socialkonstruktivism menar att individers egna orsaker till konvertering kan ses som biografiska rekonstruktioner av tidigare erfarenheter som är påverkade av den religiösa gruppen och dess trossystem.¹²² Nedan följer flera citat som belyser denna trovärdighetskris.

T: Jag hade ju kommit på då, man kan ju se att Jesus inte föddes 24 december, det var varmt ute, det är det inte i Jerusalem eller dom trakterna liksom i december. Så jag blev ju så här då när jag fick reda på det 1988”

K: Och det tog en halvtimme ungefär, så var jag beredd att ta Bibeln och gå upp och slå i huvudet på prästen. Ja han [ett vittne] visade ju att dom ljuger!

N: Att dels, Kristin som hon heter som kom och studerade med mig, att hon visade på att Jesus dog inte på ett kors. ”Vadå, dog han inte på ett kors!?” Vänta nu här... om DET inte stämmer... vad är det mer som inte stämmer liksom?

¹²⁰ *Jehovas vittnen*, ”Skapelse eller evolution- hur kan jag förklara varför jag tror på skapelsen?”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/bibelns-praktiska-v%C3%A4rde/familjen/ton%C3%A5ringar/fr%C3%A5gar/skapelse-evolution-del-4/>, u.å., (hämtad 2017-03-29)

¹²¹ McGuire 2002 s. 82

¹²² Jindra 2014 s. 92

G: Och då successivt, när man får kunskap om vad Bibeln lär, och så börjar man då fundera, jaha ja jag har ju lärt mig det här, att alla goda kommer till himlen och treenigheten, och Gud och Jesus och den heliga anden är samma person och... ja, som man har blivit inlärd utan att kolla upp. Och så då blev det successivt, man fick kunskap, och det tror jag gjorde att man började tänka efter litegrann.

Här uttrycker respondenterna att den kunskap de fått genom Svenska kyrkan under deras uppväxt inte stämde, vilket de insåg när de började studera Bibeln med Jehovas vittnen. Några beskriver att de känner sig lurade. Gunhild nämner himlen och treenigheten och menar att hon lärt sig det utan fundera kritiskt över det. Vi tolkar dessa upplevelser som att respondenterna ändå har haft en tilltro till Bibeln redan innan de fick kontakt med Jehovas vittnen. Nora kände sig lurad när hon fick kunskap om att Jesus inte dog på ett kors. På Jehovas vittnens hemsida beskrivs det att Bibeln inte beskriver vilken anordning Jesus avrättades på, men att man kan dra slutsatser om att det snarare var en påle än ett kors.¹²³ Vidare använder Nora exakt samma begrepp som beskrivs på hemsidan om hur Jesus egentligen dog.

N: Det var en påle. Man har, alltså, det ordet, ”stauros” på grekiska, betyder bara påle. Det är ingenting, inget korslagt eller så...

På Jehovas vittnens hemsida beskrivs det, precis som Nora gjorde, att Jesus dog på en upprättstående påle och att det inte avser något som korsar varandra, som ett kors gör. Även här används det grekiska ordet stauros.¹²⁴

Guds himmelska regering

En del i Jehovas vittnens trossats är att Gud kommer ingripa och upprätta ett paradys på jorden. Nedan följer tre citat från tre olika personer som på likartade sätt uttrycker denna tanke.

G: ... och att det finns en himmelsk regering, inte dessa tusentals världsliga, både religiösa och politiska system som ska rädda oss. Som gör dagarna värre och värre egentligen...

¹²³ *Jehovas vittnen*, ”Dog Jesus på ett kors?”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/bibelns-praktiska-v%C3%A4rde/fr%C3%A5gor/dog-jesus-p%C3%A5-ett-kors/>, u.å., (hämtad 2017-03-29)

¹²⁴ *ibid*

Och att jorden ska komma tillbaka till det paradiset som gick förlorat en gång i tiden, på grund av olydnad. 'Jag kan själv, jag vet bättre'.

T: Många tror ju att det vi tror på är ju att jorden ska gå under, men det tror vi verkligen inte. Utan vi tror att det blir en förändring till det bättre en gång för alla. Att vi egentligen inte kan styra själva. Man har ju sett det, nu har vi provat alla styrelseformer som finns genom mänsklighetens historia...

K: Ja det, allting i världen pekar ju på det, vi ska ju komma till en punkt då det står helt klart att människan inte kan styra sig själv. Och vi håller ju på att fördärva jorden, det är snart... ja, försent. Överallt är det sådana här tokigheter. Vi kan inte styra. Då kan Gud ingripa för då är det ett prejudikat ju. Behöver aldrig upprepas igen.

I dessa citat framgår en tydlig likhet. De uttrycker på liknande sätt att människan inte kan styra över sig själv och att människans olika styrelseformer inte har fungerat. Först när Gud har ingripit kommer de människor som valt att tro på honom att leva i harmoni på jorden.¹²⁵ Detta uttrycktes även under ett tal på ett kretsmöte vid vilket vi deltog innan vi kom i kontakt med våra respondenter. Retoriken återfinns på organisationens hemsida. Där skriver man att ondskan kommer försvinna när Jesus gett ett tecken på att slutet är nära. Jehovas vittnen tolkar de nuvarande världsförhållanden som ett hot mot hela mänskligheten och menar att vi lever i "avslutningen på tingens ordning" så som är skrivet i Matteus 24:3-22.¹²⁶

När Krister säger "prejudikat" hänvisar han till den symboliska rättegången mellan Gud och Djävulen. Jehovas vittnen menar att det pågår en rättegång där de rättrogna vittnar till Guds fördel och de övriga vittnar indirekt till Djävulens fördel. Gud kunde valt att förintä Djävulen på en gång, men istället påbörjade han en "rättegång" så att människor ska få en rättvis bild av hur tingen är förskaffade. Guds fällande dom kommer sedan att fungera som ett prejudikat

¹²⁵ *Jehovas vittnen*, "Varför tillåter Gud ondskan och helvetet?", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/goda-nyheter-fr%C3%A5n-bibeln/varf%C3%B6r-gud-till%C3%A5ter-ondska-och-lidandet/>, u.å., (hämtad 2017-03-29)

¹²⁶ *Jehovas vittnen*, "Vad är Guds avsikt med jorden?", Tillgänglig: [https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/goda-nyheter-fr%C3%A5n-bibeln/vad-%C3%A4r-guds-avsikt-med-jorden/#?insight\[search_id\]=f1f86102-46ea-4e6c-a0d7-6547a3a246fd&insight\[search_result_index\]=7](https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/goda-nyheter-fr%C3%A5n-bibeln/vad-%C3%A4r-guds-avsikt-med-jorden/#?insight[search_id]=f1f86102-46ea-4e6c-a0d7-6547a3a246fd&insight[search_result_index]=7), u.å., (hämtad 2017-03-29)

inför framtiden. Om någon annan försöker motsätta sig Gud kommer han kunna hänvisa till denna dom.¹²⁷

Relationen till Gud

Relationen till Gud är central inom Jehovas vittnen. Man menar att Gud älskar alla människor och att vi alla kan utveckla ett vänskapsband med honom. Här har vi samlat citat som berör respondenternas relation till Gud.

N: Jag känner mig värdefull, det spelar ingen roll om alla människor skulle vända mig ryggen, eller inte tycka som jag eller... Jehova tycker alltid att jag är värdefull.

I citatet ovan beskriver Nora hur hon känner efter att hon konverterat. Hon känner sig trygg med att Gud alltid finns hos henne och att hon är värdefull för honom. På organisationens hemsida kan man läsa om Gud och hans relation till människorna. Han bryr sig om alla människor trots allt lidande som många får utstå och han vill att vi ska njuta av livet.¹²⁸

Två respondenter berörde hur relationen till Gud är något som utvecklas genom att undersöka vem han är. Nedan gör de en liknelse mellan att lära känna Gud och att lära känna en vän eller partner.

G: Jag vet inte om man kan illustrera det litegrann med, vi säger att man tänker gå in i ett äktenskap eller ett förhållande med någon. Så är det väl egentligen inte så "åh vad snygg han är, oj den du". Man börjar titta på vad har han för kvalité. Han kan vara hur snygg som helst men hålla på med väldigt otrevliga saker bakom ryggen på dig. Ja... då tittar man på kvalitén på den här personen och, jag skulle nästan vilja jämföra det litegrann med om man nu vill komma närmare och lära känna skaparen. Vad är han för person, varför tillåter han ondska, vad ligger det bakom och, lite sådär.

¹²⁷ *Jehovas vittnen*, "Varför har inte Gud tagit bort Djävulen?", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/g201012/gud-ta-bort-dj%C3%A4vulen/>, 2010, (hämtad 2017-03-29)

¹²⁸ *Jehovas vittnen*, "Vem är Gud?", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/goda-nyheter-fr%C3%A5n-bibeln/vem-%C3%A4r-gud/>, u.å., (hämtad 2017-03-29)

A: Som vi pratar om en relation, alltså att lära känna en organisation eller en religion, det är ju som att lära känna en människa liksom, man träffas och umgås, man lär sig mer av varandra. Och det är ju som en organisation också, så att det blir ju inte så konstigt, såhär när du väl gifter dig liksom att, övergången liksom att, nu är jag inte ett vittne, och sen att man blir ett vittne. Det är ju två beslut som man bestämt sig, nu ska jag vara med den här alltid, eller nu ska jag känna Jehova...

På organisationens hemsida kan man läsa om hur man utvecklar denna relation till Gud. Jehovas vittnen beskriver på hemsidan att det är möjligt att ha ett nära vänskapsförhållande med Gud. De jämför det med när man träffar en ny person. Då brukar man oftast presentera sig med namn. Sedan fördjupas relationen genom att man delar tankar och känslor med varandra. På samma sätt går det till när man utvecklar en vänskap med Gud. Denna vänskap börjar med att man känner till och använder Guds rätta namn, vilket de menar är Jehova.¹²⁹ I citatet nedan belyser Nora vikten av att känna Guds namn.

N: ... det står att han vill att vi ska lära känna honom. Det är ju så viktigt med namnet, det är ju det första liksom. Man kan ju inte säga att man känner någon om man inte känner till namnet. Det är samma sak, det är bara så självklart.

Kunskap

Ytterligare uttryck som dök upp under intervjuerna var att man ”inte fick svar på något”, underförstått att man inte fick svar på existentiella frågor av Svenska kyrkan eller andra samfund som man eventuellt haft kontakt med.

N: Där så, dels konfirmerade jag mig först. Blev jättetjurig för man fick ju inte svar på någonting. Jag var duktig på att rita så jag fick rita teckningar av Jesus. Jag fick Bibeln på konfirmationsdagen, men det var liksom inte svar på några frågor eller någonting sånt.

G: ...och jag blev konfirmerad då, fick vi lite presenter och sådär men, inte att man lärde sig någonting. Där har du igen den här traditionen som kommer in. Utan värde. Pengar och det materiella istället. Och det har inte ändrats. Tyvärr är det så.

¹²⁹ *Jehovas vittnen*, ”Känner du dig nära Gud?”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/wp20141201/v%C3%A4nskap-med-gud/>, 2014, (hämtad 2017-03-29)

Vi tolkar dessa som efterhandskonstruktioner formade med hjälp av organisationens retorik. Med stor sannolikhet fanns en känsla av otillfredsställelse, som i efterhand har kunnat förklaras med att man inte fick svar på sina frågor. Vi tror att det är i kontakten med gruppen som denna insikt uppstår. Vi har funnit liknande berättelser på organisationens hemsida. Där finns personliga berättelser från vuxna människor som har konverterat. En konvertit säger ”Bibeln gav mig svar på alla frågor.”¹³⁰

8 Ämnesdidaktisk reflektion

Vi vill knyta an vårt arbete till skolans värld genom att göra en ämnesdidaktisk reflektion. Läroplanen för religion lyfter inledningsvis upp dagens samhälle som är präglad av mångfald. Då är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga eftersom det bidrar till att skapa ömsesidig förståelse mellan människor.¹³¹ Därför ställer vi oss frågorna: Hur kan vi som lärare undervisa om Jehovas vittnen? I de fall vi har elever som är barn till vittnen, hur och om kan vi dra nytta av deras erfarenheter på ett respektfullt sätt i undervisningen?

Elever i årskurs 7-9 ska i religionsämnet få kunskaper om centrala tankegångar och urkunder inom kristendomen. Vidare ska de få förståelse för varierande tolkningar och bruk inom världsreligionerna i dagens samhälle. De ska också lära sig om olika religiösa rörelser och hur de kan ta sig uttryck.¹³² I det här fallet är Jehovas vittnen en religiös rörelse, men den är också alternativ tolkning av kristendomen.

Genom vårt arbete har vi fått kunskaper om Jehovas vittnen ur ett inifrånperspektiv som vi inte hade fått genom att endast läsa om dem i en fackbok. Vi har pratat med vittnen och fått en inblick i deras liv, vilket vi kan dra nytta av i vår undervisning. Vi kan genom vår kunskap undvika att förmedla en stereotyp och ensidig bild av gruppen. Vi kan undervisa om deras

¹³⁰ *Jehovas vittnen*, ”Varför skapade Gud människan? Bibeln gav svar på mina frågor”, Tillgänglig: [https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/wp20150101/varfor-skapade-gud-manniskan/#?insight\[search_id\]=89da8104-9ec0-4398-87c7-d5dc77ac51d1&insight\[search_result_index\]=6](https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/wp20150101/varfor-skapade-gud-manniskan/#?insight[search_id]=89da8104-9ec0-4398-87c7-d5dc77ac51d1&insight[search_result_index]=6), 2015, (hämtad 2017-03-29)

¹³¹ *Skolverket*, ”Kursplan – Religionskunskap (Grundskolan)” Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/religionskunskap>, 2011, (hämtad 2014-03-24)

¹³² *Skolverket*, ”Kursplan – Religionskunskap (Grundskolan)” Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/religionskunskap>, 2011, (hämtad 2014-03-24)

kontroverser men vi kan också förklara dem med hjälp av vårt inifrånperspektiv, exempelvis varför de inte tar emot blodtransfusioner eller varför de använder sig av uteslutning som metod. Till exempel finns det idag andra alternativ än blodtransfusion.¹³³ Vi kan också förklara att även om uteslutning är jobbigt för den enskilde är det inget som sker över en natt. Ofta vet personen att den kommer att bli utesluten, och innan uteslutningen sker försöker församlingen och de äldste få vittnet att ändra sig. Det finns dessutom andra metoder för den som vill distansera sig från rörelsen. Ett vanligt sätt är att successivt sluta gå på möten eller gå i tjänsten. På så sätt går man från att vara ett aktivt vittne, till att vara ett inaktivt vittne. På detta sätt kan vi nyansera bilden av Jehovas vittnen.

Elever i grundskolan ska lära sig att vara kritiska. Enligt läroplanen i religion ska elever ges möjlighet att värdera olika källors relevans och trovärdighet. Jehovas vittnen är ett utmärkt exempel att använda vid en källkritisk övning. Det finns gott om vinklade artiklar på Internet. Vi som lärare kan välja ut en artikel som exempelvis berör uteslutning ur ett utifrånperspektiv, sedan välja ut en text som organisationen själv har skrivit om ämnet. Eleverna får läsa och jämföra texterna utifrån frågor som vi förser dem med. På detta sätt får de en övning i källkritik, men de får också ett inifrån- och utifrånperspektiv.

Hur kan vi använda elevers erfarenheter i vår undervisning om Jehovas vittnen? Är det etiskt rätt att göra det? Om vi utgår från att vi har både elevens och föräldrars samtycke tror vi att vi kan ha stor nytta av dessa elevers erfarenheter. Ofta kan de mycket om Bibeln och kan förklara för sina kamrater varför de tror som de gör. Vi tror att detta kan vara ett bra sätt att ”skapa ömsesidig förståelse mellan människor”¹³⁴ så som läroplanen skriver.

9 Avslutning

Avslutningsvis vill vi återknyta till McGuires tre komponenter som styr konvertering: den sociala, den psykologiska och den idémässiga komponenten. McGuire skriver att alla tre är

¹³³ *Jehovas vittnen*, ”Medicinska alternativ till blodtransfusion”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/g201209/medicinska-alternativ-till-blodtransfusion/>, 2012, (hämtad 2017-03-29)

¹³⁴ *Skolverket*, ”Kursplan – Religionskunskap (Grundskolan)” Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/religionskunskap>, 2011, (hämtad 2014-03-24)

viktiga i en konverteringsprocess. Den sociala komponent är nätverkandet som sker för att övertyga en rekryt. I den psykologiska komponenten finns rekrytens bakgrund vilken spelar en avgörande roll i konverteringsprocessen, till exempel om rekryten har upplevt deprivation i någon del av sitt liv. Den idémässiga komponenten handlar om i hur stor mån den religiösa gruppens utbud attraherar, eller inte attraherar, möjliga rekryter.

Här kan vi se att våra intervjupersoner upplevt att Bibelns budskap blivit logiskt när de började med bibelstudier i Jehovas vittnens regi. Hur de olika komponenterna samverkar hade varit en intressant fortsättning på vår studie. Det finns säkerligen människor som har studerat Bibeln tillsammans med Jehovas vittnen men som valt att inte döpa sig. Det hade varit givande att genom intervjuer jämföra deras historier med vår studie för att kunna urskilja likheter och/eller skillnader i deras levnadsbanor. Det kan i sin tur vidgas än mer till att jämföra konvertering till olika typer av religiösa grupper. Vi hoppas att denna undersökning bidragit till forskningen om Jehovas vittnen på ett respektfullt sätt, och vår förhoppning är att du som läst fått en ökad förståelse till varför människor väljer att konvertera till Jehovas vittnen.

Källhänvisning

Barlebo Wenneberg, Søren. *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*, Malmö: Liber, 2010

Beckford, James A. "Accounting for conversion", *the British Journal of Sociology*, vol 29, nr 2, 1978, s. 249-262. Tillgänglig: <http://www.jstor.org/stable/pdf/589892.pdf>

Chryssides, George D. *Jehovah's Witnesses: Continuity and Change*, Routledge, 2015

Dalen, Monica. *Intervju som metod*. (2., utök. uppl.) Malmö: Gleerups utbildning, 2015

Doneva, Jordanka. *Varför Jehovas vittnen?*, Kandidatuppsats, Högskolan i Halmstad, 2008

Fejes, Andreas & Thornberg, Robert, (red.). *Handbok i kvalitativ analys*, Stockholm: Liber, 2014

Furseth, Inger & Repstad, Pål. *Religionssociologi: en introduktion*, Malmö: Liber, 2009

Jindra, Ines W. *A new model of religious conversion*, Leiden/Boston: Brill, 2014

Liedgren Dobronravoff, Petra. *Att bli, att vara och att ha varit om ingångar i och utgångar ur Jehovas vittnen i Sverige*, Masteruppsats, Lunds universitet, 2007. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:627201/FULLTEXT01.pdf>

Lofland, John & Stark, Rodney. "Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective", *American Sociological Review*, vol 30, nr 6, 1965, s. 862-875, Tillgänglig: http://www.jstor.org.ezproxy.bib.hh.se/stable/2090965?seq=1#page_scan_tab_contents

McGuire, Meredith B. *Religion: the social context*. (5., utök. uppl.) Belmont, Calif.: Wadsworth, 2002

Stark, Rodney & Bainbridge, William Sims. "Networks of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects", *American Journal of Sociology*, Vol. 85, Nr. 6, 1980. s. 1376-1395, Tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/2778383>

Internetkällor

Jehovas vittnen, "Bibliska profetior uppfylls idag", Tillgänglig:

<https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/wp20150901/profetior-i-bibeln/>, 2017 (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, "Dog Jesus på ett kors?", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/bibelns-praktiska-v%C3%A4rde/fr%C3%A5gor/dog-jesus-p%C3%A5-ett-kors/> 2017 (hämtad 2017-03-29)

Jehovas vittnen, "Finns treenighetsläran i Bibeln? Bibelfrågor", Tillgänglig:

<https://www.jw.org/sv/bibelns-praktiska-v%C3%A4rde/fr%C3%A5gor/treenigheten/>, 2017 (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, "Hur går möten i Jehovas vittnens församlingar till?", Tillgänglig:

<https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/jehovas-vilja/jehovas-vittnens-m%C3%B6ten-2/>, 2017 (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, "Jehovas vittnens gudstjänster och möten. | Hitta till Rikets sal. | JW.org", Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/möten/>, 2017, (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, "Känner du dig nära Gud?", Tillgänglig:

<https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/wp20141201/v%C3%A4nskap-med-gud/> 2017 (hämtad 2017-03-29)

Jehovas vittnen, "Medicinska alternativ till blodtransfusion", Tillgänglig:

<https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/g201209/medicinska-alternativ-till-blodtransfusion/> 2017 (hämtad 2017-03-29)

Jehovas vittnen, ”Skapelse eller evolution- hur kan jag förklara varför jag tror på skapelsen?”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/bibelns-praktiska-v%C3%A4rde/familjen/ton%C3%A5ringar/fr%C3%A5gor/skapelse-evolution-del-4/> 2017 (hämtad 2017-03-29)

Jehovas vittnen, ”Skapelsen | Vad Bibeln säger”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/g201401/skapelsen/>, 2017 (hämtad 2017-03-24)

Jehovas vittnen, ”Vad gör de äldstes i Jehovas vittnens församlingar?”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/jehovas-vilja/f%C3%B6rsamlings%C3%A4ldste/>, 2017 (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, ”Vad är dop? Bibelfrågor”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/bibelns-praktiska-v%C3%A4rde/fr%C3%A5gor/vad-%C3%A4r-dop/>, 2017 (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, ”Vad är en profetia? Bibelfrågor”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/bibelns-praktiska-värde/frågor/bibliska-profetior/>, 2017 (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, ”Vad är Guds avsikt med jorden?”, Tillgänglig: [https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/goda-nyheter-fr%C3%A5n-bibeln/vad-%C3%A4r-guds-avsikt-med-jorden/#?insight\[search_id\]=f1f86102-46ea-4e6c-a0d7-6547a3a246fd&insight\[search_result_index\]=7](https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/goda-nyheter-fr%C3%A5n-bibeln/vad-%C3%A4r-guds-avsikt-med-jorden/#?insight[search_id]=f1f86102-46ea-4e6c-a0d7-6547a3a246fd&insight[search_result_index]=7) 2017 (hämtad 2017-03-29)

Jehovas vittnen, ”Varför firar inte Jehovas vittnen födelsedagar? Vanliga frågor. Högtider”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/födelsedagar/>, 2017 (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, ”Varför har inte Gud tagit bort Djävulen?”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/g201012/gud-ta-bort-dj%C3%A4vulen/>. 2017 (hämtad 2017-03-29)

Jehovas vittnen, ”Varför Jehovas vittnen knackar dörr”, Tillgänglig:
<https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/knacka-d%C3%B6rr/>, 2017 (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, ”Varför kallar ni er Jehovas vittnen? FAQ”, Tillgänglig:
<https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/namnet-jehovas-vittnen/>, 2017, (hämtad 2017-03-04)

Jehovas vittnen, ”Varför skapade Gud människan? Bibeln gav svar på mina frågor”,
Tillgänglig: [https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/wp20150101/varfor-skapade-gud-manniskan/#?insight\[search_id\]=89da8104-9ec0-4398-87c7-d5dc77ac51d1&insight\[search_result_index\]=6](https://www.jw.org/sv/publikationer/tidskrifter/wp20150101/varfor-skapade-gud-manniskan/#?insight[search_id]=89da8104-9ec0-4398-87c7-d5dc77ac51d1&insight[search_result_index]=6) 2017 (hämtad 2017-03-29)

Jehovas vittnen, ”Varför tar Jehovas vittnen inte emot blodtransfusioner? Svar på kritik”,
Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/jehovas-vittnen-varfor-inte-blodtransfusioner/>, 2017 (hämtad 2014-03-04)

Jehovas vittnen, ”Varför tillåter Gud ondskan och helvetet?”, Tillgänglig:
<https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/goda-nyheter-fr%C3%A5n-bibeln/varf%C3%B6r-gud-till%C3%A5ter-ondskan-och-lidandet/> 2017 (hämtad 2017-03-29)

Jehovas vittnen, ”Vem är Gud?”, Tillgänglig:
<https://www.jw.org/sv/publikationer/b%C3%B6cker/goda-nyheter-fr%C3%A5n-bibeln/vem-%C3%A4r-gud/>. 2017 (hämtad 2017-03-29)

Jehovas vittnen, ”Är den styrande kretsen Jehovas vittnens ledare? | Vanliga frågor | Svar på kritik”, Tillgänglig: <https://www.jw.org/sv/jehovas-vittnen/faq/styrande-kretsen/>, 2017 (hämtad 2017-03-04)

Skolverket, ”Kursplan – Religionskunskap (Grundskolan)” Tillgänglig:
<https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/religionskunskap>, 2011 (hämtad 2014-03-24)

Watchtower Online Library, "Vad är Harmageddon?", Tillgänglig:
<http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2011644#h=5>, 2011 (hämtad 2017-03-04)

Watchtower Online Library, "Sanningen om Harmageddon", Tillgänglig:
<http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2012082>, 2012 (hämtad 2017-03-04)

Fanny Bengtsson & Liv Högberg



Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se